

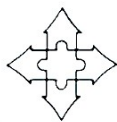
Suksesskriterier for en vellykket storbyutvikling

En litteraturgjennomgang

Februar 2008

PROGRAM FOR STORBYRETTET FORSKNING

Oxford Research er et skandinavisk konsultantselskap som dokumenterer og utvikler kunnskap i analyser, evalueringer og utredninger slik at politiske og strategiske aktører kan få et bedre grunnlag for sine beslutninger. Oxford Research ble etablert i 1995 i København og har kontorer også i Norge (Kristiansand).

Se www.oxford.no for mer informasjon om selskapet.

“A country’s global success rests on local shoulders. For the good of all citizens, city and state must become political partners rather than competitors. If accommodation requires new political arrangements, institutional structures or constitutional arrangements, it is never too early nor too late to begin making changes.”

UN 2001 State of the World’s City Report

Forord

”Programmet vil gi støtte til prosjekter som kan gi handlingsrettet kunnskap om dynamikken i storbyenes næringsutvikling, berunder om ... samspillet mellom kultur, utdanning og verdiskapning. Det er også behov for å dokumentere erfaringer og ”best practise” fra samarbeid om innovasjon, kunnskapsformidling og entreprenørskap i storbyregionene”

Med dette sitatet fra programnotatet for storbyrettet forskning for perioden 2004-2007 settes scenen for prosjektet ”Nettverkssamarbeid som virkemiddel for storbyutvikling” finansiert av Kommunens Sentralforbund (KS). Med Oslo som prosjektførende by ønsker storbyprogrammet å få bedre innsikt i hva som kjennetegner en vellykket storbyutvikling i Europa, hvordan et utvalg større byer arbeider med nettverk, hvilke resultater som er oppnådd og hvorfor noen måter å arbeide fungerer, mens andre ikke gir effekt. Innsikten skal erverves ved gjennomgang av tilgjengelig kunnskap om suksessfaktorer for storbyutvikling samt studier av et utvalg storbyer i Europa.

Denne rapporten utgjør Del I av prosjektet; litteraturstudien. Litteraturstudien er basert på foreliggende litteratur identifisert ved bruk av internett, faglige nettverk og europeiske kontakter. I Oxford Research har analytikerne Anja Marita Husa, Bjørn Brastad, Henrik Mahncke, Sidsel Kvist Jensen og Thomas Brunk arbeidet med studien. Dessuten har professor Arne Isaksen ved Universitet i Agder bidratt. For å få fatt i relevant informasjon er bl.a. The European Network for Social and Economic Research (ENSR), der Oxford Research er medlem, blitt benyttet.

Arbeidet med prosjektet har blitt fulgt av referansegruppe bestående av representanter for de norske storbyene. Referansegruppen har kommet med mange nyttige innspill underveis i prosessen samt bidratt med kommentarer til tidligere utgaver av rapporten. Det faglige innholdet står imidlertid fullt og helt for utredernes regning.

Kristiansand, 27. Februar, 2007.

Harald Furre

Adm.dir

Innhold

Kapittel 1. Sammendrag.....	5
Kapittel 2. Innledning	8
2.1 Formål og avgrensning.....	9
Kapittel 3. Et nytt perspektiv på storbyutvikling?	11
3.1 Richard Florida og den kreative klasse.....	12
3.2 Oppsummerende konklusjon og konseptuell modell.....	16
Kapittel 4. Nødvendige ressurser.....	19
4.1 Europakommisjonen – byers attraktivitet	19
4.2 OECD - karakteristika ved suksessfulle byer.....	22
4.3 Oxford Research – regional utvikling	23
4.4 Andre arbeider	24
4.5 Oppsummering.....	25
Kapittel 5. Unike betingelser	26
5.1 Innovasjon.....	26
5.2 Entreprenørskap.....	27
5.3 Relatert variasjon.....	28
5.4 Nettverk.....	29
5.5 Governance –den nye lokalsamfunnsutvikling?	32
5.6 Oppsummering.....	34
Kapittel 6. Konklusjon.....	35
Referanser	37

Kapittel 1. Sammendrag

Hva gjør egentlig en storby vellykket? På hvilket grunnlag kan man si at en storby er mer suksessfull enn andre?

Denne rapporten har forsøkt å gi leseren en kortfattet oversikt over ulike suksesskriterier for storbyutvikling i en europeisk kontekst. Det vil si, hva som er storbyens rolle og hvordan utvikling i det moderne samfunn kan beskrives og sist men ikke minst, hva som gjør at en bestemt storbyutvikling kan betegnes som mer vellykket enn andre. Litteraturstudien viser imidlertid at det ikke finnes en enhetlig definisjon på hva som er en vellykket storbyutvikling og hvilke kriterier som skal inngå i en slik sammenheng. Hva som betraktes som en vellykket utvikling avhenger av den enkeltes preferanser og vektleggingen av forholdet mellom en mest mulig effektiv bruk av samfunnets ressurser og fordeling av disse. Hva de fleste enes om for øvrig er at disse to er gjensidig avhengige av hverandre i en viss grad, men man er uenig om blandingsforholdet mellom dem. Noen vil legge større vekt på å oppnå en størst mulig verdiskapning, mens andre vil legge mer vekt på at verdiskapningen som skjer innenfor en fordelingsmessig ramme som er akseptabel for dem. Dette innebærer med andre ord at de er tilbøyelige til å fokusere mer på omfordeling av samfunnets ressurser og på betydningen av et offentlig tjenestetilbud for å skape en vellykket samfunnsutvikling.

Oxford Research har i denne studien valgt å fokusere på det vi omtaler som *nødvendige, men ikke tilstrekkelige faktorer* for å skape en vellykket storbyutvikling samt *faktorer som utgjør en forskjell (de unike betingelsene)* i forhold til å skape økt velferd. De nødvendige ressursene dreier seg i stor grad om basisressurser i det fysiske bymiljø, mens de unike betingelser er knyttet til oppgradering av lokale ressurser i bred forstand, endrings- og andre utviklingsevner.

De ulike studiene vi har beskrevet viser at det er relativt stor enighet om de *nødvendige faktorene*. Europakommisjonen sitt arbeid gir et fyllestgjørende bilde, og fremhever ressurser som transport, tilgjengelighet og mobilitet, tilgang til tjenester og andre goder, natur og det fysiske miljø og den kulturelle sektor. I tillegg peker OECD på at det å ha en velutdannet og velkvalifisert befolkning blir stadig viktigere ettersom økonomien blir mer kunnskapsintensiv.

Dersom en ser på de *unike betingelsene* og de ulike elementene som i stor grad bidrar til å utgjøre en forskjell i forhold til å skape en vellykket byutvikling, har vi valgt å se på *næringsutvikling* og *innovasjon* i storbyer som overordnet ramme for det videre arbeidet. Mer spesifikt innebærer dette to hovedelementer.

For det første vektlegges egenskaper ved "[...] *selve nærings - og kunnskapsmiljøet*" (NIBR-notat 2005:119:9). Dette innebærer i korte trekk etablerte tradisjons- og kulturkvaliteter i det eksisterende byrom samt en kontinuerlig, dynamisk oppgradering av det nåværende byrom. Det andre hovedelementet viser til "*evnen til å utvikle kompetanse – og innovasjonsgivende nettverk og samarbeid i regionen og eksternt*" (2005:119:9). Vi har av denne grunn konsentrert oss om å se nærmere på noen utvalgte unike betingelser knyttet til det sistnevnte hovedelementet. Mer spesifikt har vi sett på fire områder:

- Entreprenørskap og innovasjon. Det er nødvendig å legge til rette for innovasjon og entreprenørskap i og med at dette er drivkraften i all næringsutvikling. Blant

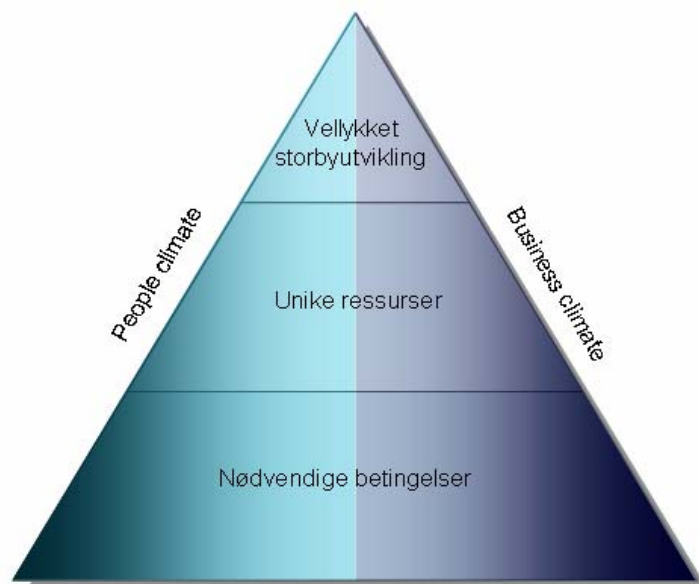
annet er det nødvendig å fremme en entreprenøriell orientering på organisasjonsnivå. Dette handler om å stimulere til utvikling og aksept av en innovativ, proaktiv og risikoorientert måte å jobbe på.

- Relatert variasjon. Den overordnede næringsstrukturen og relasjonene mellom næringene har betydning for hvilke resultater som oppnås i en by. Det er ofte gunstig med relatert variasjon, det vil si å bygge på næringer som utfyller hverandre og benytter seg av de samme innsatsfaktorene.
- Nettverk. Bruk av nettverk bidrar til informasjonsutveksling og komplettering av de tilgjengelige ressursene i byen. Dette gir kommunen muligheter til å få løst nye (og kanskje også noen annerledes) oppgaver, og ikke minst anledning til å få løst oppgaver på nye måter.
- Governance. Markedet, sivilsamfunnet, aktører på andre nivåer innenfor det offentlige, media eller pressgrupper legger alle føringer på de beslutninger som tas. Governance kjennetegnes av at de tradisjonelle styringsvirkemidlene i offentlig sektor som hierarkisk kontroll, myndighetsutøvelse, planlegging og regelstyring er videreutviklet eller erstattet. Dette kan bidra til bedre beslutningsprosesser.

Vi vil samtidig understreke at det ikke er noe klart skille mellom hvilke faktorer som er nødvendige, men ikke tilstrekkelige betingelser for å oppnå suksessfull storbyutvikling, og hvilke faktorer som er unike betingelser. Det er imidlertid mulig å kombinere ulike nødvendige ressurser på forskjellige måter slik at de i større eller mindre grad går over til å bli betingelser som *virkelig* bidrar til å utgjøre en forskjell (unike betingelser). Dette skyldes simpelthen at disse er mer verdifulle, sjeldnere, vanskelige å kopiere og vanskeligere å skaffe på et markedet.

På grunnlag av litteraturstudien har Oxford Research utformet det vi har kalt en ”konseptuell modell” for å illustrere de ulike forholdene en vellykket storbyutvikling består av, og hvordan den kan analyseres. Modellen skiller på den ene siden mellom unike betingelser, nødvendige ressurser, og vellykket storbyutvikling. På den annen side skilles mellom ”people climate” og business climate” for å illustrere at en by må tilrettelegge både for menneskene i byen og for næringslivet i byen samt at prioriteringen mellom faktorene vi være til diskusjon.

Figur 1 Konseptuell modell knyttet til vellykket storbyutvikling.

Kilde: Oxford Research (2008)

Kapittel 2. Innledning

Even in a globalizing world, all economic activities are geographically localized

Peter Dicken, 1998:10

Byenes andel av totalbefolkningen har steget sterkt gjennom hele 1900-tallet. Mens halvparten av landets befolkning bodde i byer og andre tettbygde strøk på 1950 tallet (Nystad & Solerød, 1997), har den delen av befolkningen som bor spredt i dagens samfunn blitt redusert, mens folketallet i tettbygde strøk har steget sterkt. I dag bor nesten tre firedeler av Norges befolkning i byer og andre tettsteder. Til sammenligning bor det mer enn én million innbyggere i langt over 300 byer i verden (Nystad & Solerød 1997). Men selv om byveksten i omfang har vært svært rask i løpet av de siste årene, er den faktisk et eldgammelt fenomen. Allerede for 4500 år siden eksisterte det bysamfunn i det tidligere rurale Mesopotamia der små landsbyer vokste seg til store byer (Solerød, 2001; Eliassen et. al 2007).

I dag skyldes ikke lenger europeiske bydannelser jordbruksvekst eller handelsjordbruk. Fremveksten av dagens globale økonomi og måten den organiseres på, har gjort at byene har fått en endret rolle. Mens byene i Mesopotamia produserte et solid overskudd av jordbruksprodukter, slik at de kunne bytte til seg det de trengte av andre varer, er byene i dag snarere tvert imot blitt sentre for en "footloose economy" (Hubbard 1996 i Sæter og Ekne Ruud 2005). Storbyer er blitt [...] "*strategic sites for the management of the global economy and the production of the most advanced services and financial operations [...] They are (in fact) key sites for the advanced services and telecommunications facilities necessary for the implementation and management of global economic operation.*" (Sassen, 2000:21). Allen J. Scott (2002:11) beskriver utviklingen på en relativt lik måte, og hevder at dagens byer "[...] *are becoming increasingly central to modern life, and all the more so because globalization (in combination with various technological shifts) has reactivated their significance as bases of all forms of productivity activity, no matter whether in manufacturing or services, in high-technology or low-technology sectors.*". Bare i Norge står de seks største byregionene for hele 80 prosent av alle arbeidstakere innen forretningsmessig tjenesteyting (Storingsmelding 31: 2002-2003).

Men samtidig som storbyenes rolle i verdensøkonomien forsterkes og avanserte produsenttjenester sentraliseres til urbane strøk, er byene også i større og mindre grad blitt konkurrenter om å fremstå som de mest *attraktive og vellykkede* for næringsetablering, bosetting og turisme (NIBR-notat 2006 (103:7).

[...] "*Prosperity is no longer based on natural resources, military power, political influence, or the presence of large-scale firms. Instead, the roots of a high and rising standard of living lie in the productivity which a given economic area can utilize its human, capital, competition and physical resources.*" (Porter 2001:141-142).

Det å være en levende og framgangsrik by har derfor blitt en forutsetning for å lykkes i en dagens samfunnsutvikling (St. melding 31, 2002-2003). Byers konkurransefortrinn er ofte basert på spesifikke ressurser og betingelser for å understøtte innovasjonsprosesser. Dette er fortrinn som i stor grad er avhengig av at det innenfor et geografisk område er en relativ konsentrasjon av næringsaktører, som muliggjør dialog og samarbeid (NIBR-notat 2005 (119)). "*For at slike konsentrasjoner skal utløse samar-*

beid må det imidlertid også være til stede en regional kultur og infrastruktur som stimulerer til samarbeid". (2005 (119:29). Som et svar på denne nye "stedløse" økonomien, satser nå myndigheter verden over på å innta en stadig større entreprenørskapspolitisk holdning, der samarbeid mellom det private og offentlige kan nesten sies å ha vokst frem som en egen strategi for å "løse" byens oppgaver i den interurbane konkurransen (Leitner og Sheppard 1998). "Tradisjonelle styringsvirkemidlene i offentlig sektor som hierarkisk kontroll, myndighetsutøvelse, planlegging og regelstyring blir i økende grad viderutviklet eller erstattet" (From og Sitter 2002 i Gitlestad 2007:18). Engelske og amerikanske byer var relativt tidlig ute med entreprenørpolitikk og begynte med dette allerede på slutten av 70-tallet (Evans 2001). "Strukturelle endringer i økonomien gjorde at det industrielle grunnlaget i mange byer brøt sammen, og myndighetene så seg nødt til å ta i bruk nye politiske strategier for å skape økonomisk vekst" (Gitlestad 2007:18). Liberale ideologier vokste frem, både som politisk diskurs og praksis. Fra 80-tallet ble vestlige byer, inkludert de skandinaviske landene, i større grad selv ansvarlige for å generere vekst og velstand, samtidig som de ble ansett for å være motorer for nasjonal konkurransekraft (Leitner og Sheppard 1998). I dag, skriver Gitlestad, dreier mye seg om å mobilisere ressurser og legge til rette for samhandling lokalt, ut fra en tro på at det er lokalsamfunn og dets næringsmiljøer fremfor enkeltforetak som konkurrerer i økonomien (Vatne 2005). Et viktig spørsmål i denne sammenheng er hva kommunenes eller myndighetenes rolle skal innebære, og mer spesifikt hvordan denne skal konkretiseres. Hvilke områder skal en satse på? Og når skal en egentlig trekke seg ut fra næringsprosjekter?

2.1 Formål og avgrensning

2.1.1 Prosjekt som helhet

Formålet med dette prosjektet er todelt. For det første er prosjektet ment å gi oppdragsgiver en litteraturstudie over suksesskriterier for storbyutvikling i en europeisk kontekst. Det vil si, hva er storbyens rolle og hvordan kan utvikling i det moderne samfunn beskrives og sist men ikke minst, hva gjør at en storbyutvikling kan betegnes som mer vellykket enn andre? For det andre vil prosjektet forsøke å gi leseren en oversikt over ulike konfigurasjoner av nettverkssamarbeid og en analyse av sammenhengen mellom konfigurasjoner og ønskede resultater.

Litteraturstudien er basert på foreliggende litteratur, mens oversikten over ulike konfigurasjoner og resultater i hovedsak er basert på studier av seks byer i Europa. Disse er København, Malmö, Göteborg, Stockholm, Helsingfors og Glasgow. I tillegg har informasjon fra Århus og Lyon blitt innhentet. Det har blitt lagt vekt på å avdekke hvilke resultater som oppnås gjennom nettverkssamarbeidet i bred forstand. Dette gjelder både hva som har blitt oppnådd i forhold til vekst, bosetting, service og kultur. De ulike casestudiene vil bli presentert i en egen rapport.

2.1.2 Litteraturstudien

I litteraturstudien presenterer vi først et mer overordnet perspektiv på storbyutvikling og utvikler en konseptuell modell basert på dette. Deretter gis det en gjennomgang av nødvendige, men ikke tilstrekkelige faktorer for å skape en vellykket storbyutvikling samt faktorer som utgjør en forskjell (de unike betingelsene) i forhold til å skape økt velferd. De nødvendige ressursene dreier seg i stor grad om basisressurser i det fysis-

ke bymiljø, mens de unike betingelser er knyttet til oppgradering av lokale ressurser i bred forstand, endrings- og utviklingsevner. For de unike betingelsene har vi først og fremst valgt å fokusere på en **næringslivsrettet** tilnærming, ikke fordi vi anser dette for å være viktigst, men for å avgrense prosjektet ut fra referansegruppens ønsker.

Kapittel 3. Et nytt perspektiv på storbyutvikling?

Oslo kan ikke, og bør ikke ha ambisjoner om, å bli best på alle områder. I et nasjonalt perspektiv handler det i betydelig grad om å samle de bransjene, næringene og næringsclusterne hvor de ulike regionene har best forutsetning

Byrådsleder Erling Lae om byenes tilstand, 25.1.2005.

Hva er det som gjør at en storbyutvikling i Lyon kan betegnes som mer suksessfull enn for eksempel Kristiansand? Hva inngår i det å ha en vellykket storbyutvikling? Og hvilke faktorer består egentlig en vellykket storbyutvikling av? Og hvorfor tiltrekker noen byer seg mennesker, mens andre ikke gjør det?

Det kan kanskje virke som et paradoks å betone lokale sosioøkonomiske forhold og territoriell forankring som viktige suksesskriterier for fremtidig byutvikling samtidig som økt globalisering er et viktig utviklingstrekk i dagens verdensøkonomi (Isaksen 1997, Hassink 1996). For mens noen argumenterer for at globalisering er en prosess der betydningen av territoriell avgrensning og nasjonalstatelig forankring viskes ut og dermed blir er en utfordring mot staten både som beslutningsarena og som ramme om politisk fellesskap (Cairncross 1998, Greig 2002), hevder andre på sin side at “*globalization is actually increasing rather than reducing the importance of location*” (Martin & Sunley 2003:6) og at vi derfor kan snakke om en ‘location of the world economy’ (Krugman 1997) eller en ‘re-emergence of regional economies’ (Sabel 1989). Sannheten er faktisk at det lokale og unike ved et sted er en av de viktigste forklaringer på dagens ”suksesshistorier” (Isaksen, 1997). Michael Porter (1998:90) beskriver dette på følgende måte:

“In a global economy – which boasts rapid transportation, high speed communications and accessible markets – one would expect that location to diminish in importance. But the opposite is true. The enduring competitive advantage in a global economy are often heavily localised, arising from concentrations of highly specialised skills and knowledge, institutions, rivalry, related businesses, and sophisticated customers.”

Hvis vi ser dette ut fra et bygeografisk perspektiv, kan en trygt hevde at lokale steds-kvaliteter kan være avgjørende for om storbyer kan markere seg som både attraktive og konkurransedyktige, - noe som også fremheves i notatet ”Byenes attraktivitet – Drammen i fokus” (NIBR 2006 (103):7); ”Byer med gode steds-kvaliteter tiltrekker seg høyt utdannet arbeidskraft og kreative personer som bidrar til nyskaping og økonomisk vekst”. Videre hevder de at: [...] ”En byutvikling som rommer mange forskjellige forhold har en egenverdi for byens befolkning og næringsliv, samtidig som dette øker attraktiviteten ved det ”produktet” som skal selges gjennom mer aktiv profilering og strategisk markedsføring”.

I det følgende vil vi presentere et overordnet perspektiv på storbyutvikling basert på Richard Floridas teori om den kreative klasse. Dette perspektivet retter grovt sagt oppmerksomheten mot hvor høyt utdannede og kreative personer vil bosette seg og arbeide, og sist men ikke minst mot hvilke egenskaper ved byområder som kan til-

trekke slike personer. Basert på denne gjennomgangen vil vi presentere en konseptuell modell som legger rammene for det videre arbeidet i Kp.3.2.1.

3.1 Richard Florida og den kreative klasse

Richard Florida er professor i regional økonomisk utvikling ved et universitet i Pittsburgh. Hans bok "The Rise of the Creative Class. And How it's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life" fra 2002 har allerede blitt stemplet som en moderne klassiker i USA, og forfatteren blir mottatt som en guru på en måte som bare kjendiser og religiøse sektledere er vant til.

I motsetning til de fleste økonomiske modeller og teorier som hevder at verdiskapning og økonomisk vekst stammer fra teknologi og selskaper, hevder Florida på sin side at menneskene, det vil si, "den humane kapital", er den viktigste ressursen i dagens økonomi (2002). Han går i tillegg inn for at økonomisk vekst i "kunnskapsøkonomien" særlig vil skje der høyt utdannede mennesker samler seg. Dette perspektivet omfatter grovt sagt å rette oppmerksomheten mot hvor høyt utdannede og kreative personer velger å bo og arbeide og mot hvilke egenskaper ved områder som kan tiltrekke slike personer og slikt sett vil være en bidragsyter for en vellykket storbyutvikling. Tanken er at kunnskapsbaserte bedrifter er spesielt avhengige av å ansette personer med høy utdanning og som er vant til å tenke i nye baner. Florida argumenter derfor for betydningen av *stedskvaliteter* (eller det han selv betegner for "people climate"), det vil si gode steder for kreative mennesker å bo og arbeide, som en svært viktig faktor for å få vekst i kunnskapsbaserte næringer i et område.

Vektleggingen av stedskvaliteter utgjør et nytt perspektiv i forhold til de rådende forklaringer på konsentrasjonen av kunnskapsbasert næringsliv i storbyer, som legger en hovedvekt på *gunstige næringsmiljøer* (eller det Florida betegner "business climate"). Forklaringen på konsentrasjonen av kunnskapsbasert næringsliv i storbyer forklares da med at slike områder tilbyr en rekke fordeler for bedrifter i kunnskapsnæringene. Fordelene er ikke minst knyttet til mengden av spesialiserte aktører og spesialisert kunnskap som finnes i store byer. Spesielt mye nyutviklet kunnskap er ikke allment tilgjengelig. For å få tak i og utnytte kunnskapen trenger bedrifter kontakt med personer og forskningsmiljøer som bidrar til å utvikle kunnskapen, eller som raskt får tilgang til og kan bearbeide ny kunnskap. Utvikling av ny kunnskap og flyt av slik kunnskap er ofte størst i de store byene i et land, og geografisk nærhet gjør det enklere å få tidlig tilgang på denne kunnskapen.

Det nye perspektivet som er introdusert av Florida, ser slike rådende forklaringer som relevante, men ikke som fullgode forklaringer på hvor kunnskapsnæringer vokser fram. Den virkelige mekanismen bak vekst og konsentrasjon av kunnskapsbaserte bedrifter til enkelte områder anses å være gode muligheter for å rekruttere medarbeidere med relevant kompetanse. Det vil si at bedrifter særlig velger å lokalisere seg der det er spesielt mange høyt utdannede og kreative personer som kan gå inn i nøkkelposisjoner i bedriftene.

3.1.1 Den kreative klasse - en viktig produksjonsfaktor

Bakgrunnen for oppmerksomheten om hvor bedrifter best kan få tak i høyt utdannede og kreative medarbeidere er i korte trekk som følger:

Næringslivet anses å bli stadig mer konkurranseutsatt, blant annet som følge av tiltakende globalisering. I land med høyt kostnadsnivå kan bedrifter ikke konkurrere gjennom lave priser alene. For å være konkurransedyktige må bedrifter blant annet være tidlig ute med nye produkter og tjenester, selge på kvalitet, organisere seg smart og være flinke til å ta i bruk ny kunnskap. Poenget er at jo mer konkurranseutsatt og kunnskapsbasert økonomien blir, dess mer avhenger bedrifters konkurransestyrke av deres evne til å utvikle og utnytte kunnskap og til nyskaping. Personer som kan bidra i nyskappende prosesser blir dermed også sentrale for bedrifter, og særlig for bedrifter i kunnskapsbaserte næringer. Personer som arbeider i kreative yrker, som forskere, ingeniører, kunstnere, arkitekter, ledere og andre som arbeider med problemløsning, betegner Florida for den kreative klassen. Slike grupper utgjør 30-40% av sysselsettingen i flertallet av vestlige land, i følge Florida.

Et kjernepunkt i argumentasjonen er at bedrifter i kunnskapsbaserte næringer ofte velger å lokalisere seg der det er størst muligheter for å få ansatt de kreative og høyt utdannede personene. Kunnskapsnæringene anses å være svært mobile i den forstand at bedrifter i næringen sjelden er bundet opp i en stor maskinpark som er vanskelig å flytte på, eller til naturressurser. Tilgang på mennesker med den rette kompetanse er derimot en viktig produksjonsfaktor.

Land og regioner som makter å utvikle og trekke til seg medlemmer av det Florida betegner for den kreative klassen stiller dermed sterkt i konkurransen om arbeidsplasser i nye næringer. Ut fra studier i USA hevder Florida at den kreative klassen særlig søker mot store byer, men ikke i hvilken som helst stor by. De kreative yrkesutøverne velger å bosette seg i byer med bestemte stedskvaliteter. Bostedspreferansene til den kreative klassens bidrar dermed til at kunnskapsbaserte næringer konsentres til bestemte byer, og denne konsentrasjonen stimulerer også annen næringsutvikling i slike områder.

3.1.2 Åpenhet, toleranse og flerkultur som stedskvaliteter

"Sammen med et forskerteam ved universitetet startet Florida å gjøre intervjuer med ulike grupper. Svarene var som vi har hørt før: Folk vil bo i byer der det skjer noe, der det er "energi". Folk vil ha mangfold og folk vil ha frihet"

Ny Tid (20.02.2003)

Floridas utgangspunkt er enkelt. Han startet med ett spørsmål: Hvorfor tiltrekker noen byer seg mennesker, mens andre ikke gjør det? Og hvordan oppnår egentlig en by "energi"?

I følge Florida er det flere forhold som skiller seg ut. De viktigste blant disse er åpenhet, toleranse, mangfoldighet og flerkultur. Dette er egenskaper ved et område som anses å inspirere personer som lever av å være kreative, til å få mange ulike typer impulser og ideer. Det er videre egenskaper som viser at det kan være mulig for mange typer personer å etablere seg i et område. Videre vektlegges muligheter for å oppleve å utøve kultur- og sportsaktiviteter i et område, og at medlemmer av den kreative klassen trekkes til autentiske steder, og der det er folkeliv og energi i gatene.

I kortform betegner Florida perspektivet sitt for de tre T-er. Den første T-en betegner toleranse, som er en viktig kvalitet ved steder der kreative yrkesutøvere kan ønske å bo. Den andre T-en er talent som kjennetegner medlemmer av den kreative klassen, som altså har egenskaper som etterspørres av bedrifter der det stilles krav til stadige nyskapinger. Den tredje T-en står for teknologi som er resultatet i form av kunnskapsbaserte bedrifter og arbeidsplasser.

3.1.3 Er perspektivet tilpasset norske forhold?

Perspektivet på kunnskapsbasert næringsutvikling hos Florida er utviklet med sterk henvisning til samfunnsforholdene i USA. Dette landet synes å ha høy mobilitet når det gjelder personer og bedrifter. Norske arbeidstakere har nok tradisjonelt vært mer trofaste mot sine arbeidsgivere enn det som har vært vanlig i USA. Det kan nok delvis avspeile at Norge har langt mindre byer med færre alternative arbeidsplasser for høyt utdannede. Det er lett å tenke seg at høyt utdannede nykommere på det amerikanske arbeidsmarkedet kan velge bosted blant en rekke millionbyer. USA har et femtital byregioner med over 1 mill. innbyggere. Nykommere kan ha gode muligheter for å skaffe seg arbeid i store arbeidsmarkeder i mange byer og kan legge vekt på steds kvaliteter ved valg av sted å bosette seg. I norske byer er de regionale arbeidsmarkedene langt mindre og en kan en tenke seg at nykommere i langt større grad må skjule etter hvor arbeidsplassene finnes, og ikke kun etter hvor det kan være spennende å bo.

Et annet spørsmål er om norske høyere utdannede vurderer steds kvaliteter på samme måte som det som rapporteres fra USA. Tidligere flyttemotivundersøkelser i Norge synes ikke å gi stor støtte for at Floridas steds kvaliteter er avgjørende som flyttemotiv. Arbeidsforhold fulgt av utdanningsforhold framtrer ofte som dominerende flyttemotiver for eksempel for innflyttere til Oslo¹. Slike studier er likevel ingen spesifikk test av Floridas perspektiver. De amerikanske studiene konsentrerer seg å om en gruppe unge, høyt utdannede som kanskje, også i Norge, er langt mer mobile og legger vekt på andre flyttemotiver enn tidligere generasjoner.

Det flerkulturelle er en annen faktor som synes svært så forskjellig i amerikanske metropoler og Norge. Innvandrere har hatt stor betydning for framveksten av høyteknologisk industri i USA, der en stor andel av forskere og ingeniører i denne industrien kommer fra andre land. I Norge er spesielt ikke-vestlige innvandrere mindre integrert på arbeidsmarkedet. Slike grupper har høyere registrert arbeidsledighet og lavere yrkesdeltaking enn befolkningen som helhet (Isaksen 2005). Og ikke-vestlige innvandrere går i stor grad inn i yrker uten krav til utdanning. Det norske mønsteret for ikke-vestlige innvandrere avviker dermed betydelig fra det bildet som tegnes av innvandrere på det amerikanske arbeidsmarkedet. Her har innvandrere gått inn i de kunnskapsintensive næringene som viktige ressurspersoner.

En annen svakhet er som Michael Storper and Michael Manville peker på i artikkelen "Behaviour, preferences and cities: Urban theory and urban resurgence" fra 2006 (2006:1253) er at: "[...] *while consumption can explain why the young and college-educated would live in urban areas rather than rural ones, it has a harder time explaining a decision to live in one metropolitan area over another?*".

¹ Blant annet i en rapport fra NORUT Samfunnsforskning AS fra 2000 om 'Flyttemotiv for flyttere til og fra Oslo.

3.1.4 Norske og nordiske studier

Forskningsstiftelsen NIFU STEP har gjennomført en statistisk analyse for å etterprøve relevansen av Floridas perspektiv på norske regioner (Isaksen 2005)². Undersøkelsen har kartlagt i hvilken grad andel sysselsatte i kreative yrker og andel med høyere utdanning i regionene i statistisk forstand sammenfaller med andre egenskaper ved regionene. To faktorer skiller seg ut som spesielt interessante i en slik analyse: andel kunstnere og andel ikke-vestlige innvandrere i en region. Det betyr at regioner som har en høy andel kunstnere og en høy andel ikke-vestlige innvandrere har en sterk tendens til også å ha mange sysselsatte i kreative yrker (dvs. i andre kreative yrker enn kunstneriske yrker) og ha mange personer med høyere utdanning. Spesielt Oslo og delvis andre store norske byer har relativt mange kunstnere og ikke-vestlige innvandrere.

Tilsvarende studier er gjennomført i andre nordiske land (Andersen m. fl. 2006). Analyser av både fra Norge og andre nordiske land viser statistiske sammenhenger mellom viktige indikatorer. Sammenhengen er mellom i) bestemte indikatorer for steds kvaliteter (spesielt andel kunstnere og kulturtilbud i regioner) og ii) lokalisering av kreative yrkesutøvere og høyt utdannede ('den kreative klassen'). Videre er det sammenheng mellom lokalisering av den kreative klassen og iii) lokaliseringsmønsteret for kunnskapsbasert næringsliv. Det betyr at en finner mange av de samme statistiske korrelasjonene i Norge og Norden som Florida fant i USA.

Det er imidlertid viktig å merke seg at disse sammenhengene kun gjelder for større nordiske byregioner, dvs. regioner med over 100.000 innbyggere. I mindre regioner finner en ikke tilsvarende statistiske sammenhenger, eller sammenhengene er negative. Det leder til konklusjonen om at Floridas teori om den kreative klassen og betydningen av steds kvaliteter for å framvekst av kunnskapsbasert næringsliv kan være et relevant utgangspunkt for å analysere framveksten av kunnskapsbasert næringsliv i store byer i Norden og som et utgangspunkt for utforming av næringspolitikk i store byer. Teorien har imidlertid lite for seg når det gjelder å forklare den regionale utviklingen i kunnskapsbasert næringsliv i alle nordiske regioner.

De statistiske analysene er også fulgt av kvalitative studier i nordiske byer (Andersen m. fl. 2007). Intervjuer av bedriftsledere, politikktutformere, politikere og medlemmer av den kreative klassen i tre byer i hvert av de nordiske landene (Norge, Sverige, Danmark og Finland) tyder på at kreative yrkesutøvere i disse landene først og fremst velger sted å bosette seg ut fra arbeidsmuligheter. De søker en utviklende arbeidsplass og sted med et større fagmiljø. I stor grad kommer altså arbeidsplassene først og den kreative klassen følger etter. Det betyr at Floridas anbefaling for politikk som grovt sagt er å bygge de riktige steds kvalitene som en forutsetning for vekst i kunnskapsnæringer, ikke kan anbefales som en generell strategi for norske små og store steder og byer. Det er en tendens til at 'alle' byer og regioner nå driver med en form for merkevarebygging, utvikling av kulturaktiviteter og skaping av mer tiltalende byrom, med Floridas perspektiver om tiltrekking av den kreative klassen i bakhodet. Det kan være vel og bra, men er kanskje et nytt 'nullsumspill' der byer og steder sat-

² Isaksen, A. (2005), Den kreative klassen og regional næringsutvikling i Norge. *Arbeidsnotat* 22 / 2005. NIFU STEP, Oslo

ser på de samme tiltakene som kan være virksomme i konkurransen om arbeidskraft mellom byer i USA, men ikke nødvendigvis i Norge eller Norden.

De kvalitative studiene i nordiske byregioner peker imidlertid også i retning av at stedskvaliteter i form av kulturtilbud og vitalt folkeliv har størst betydning for næringsutvikling i større byer. De nordiske hovedstedene tiltrekker seg medlemmer av den kreative klassen gjennom sine spesielle stedskvaliteter, og det gjelder spesielt unge og nyutdannede (Andersen m. fl. 2007). Mindre byer kan i liten grad konkurrere om denne typen arbeidsplasser gjennom stedskvaliteter. Mindre byer må tilby spennende arbeidsmuligheter og satse på å tiltrekke seg andre deler av den kreative klassen, som barnefamilier som etterspør et oversiktlig og trygt oppvekstmiljø. Konklusjonen er dermed at Floridas påpekning av betydningen av spesielle stedskvaliteter som tiltrekningsfaktor for den kreative klassen og dermed for utvikling av kunnskapsbasert næringsliv først og fremst er en aktuell årsaksrekkefølge i større byer i Norge og Norden.

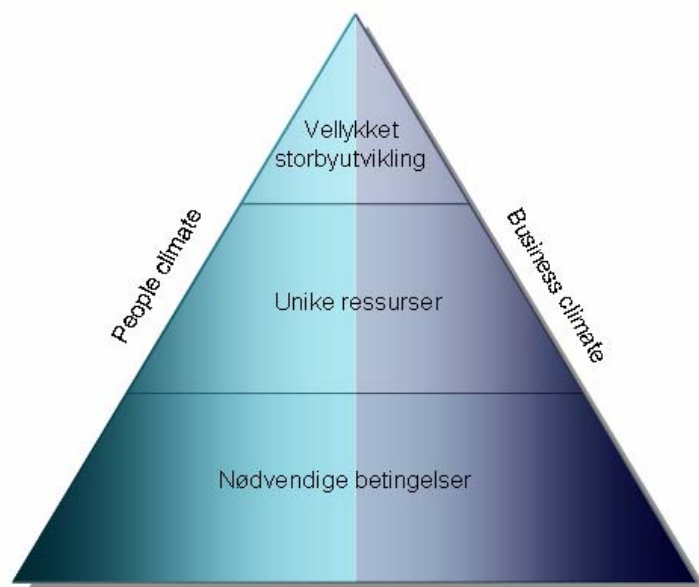
3.2 Oppsummerende konklusjon og konseptuell modell

Som denne litteraturgjennomgangen har vist så langt kan stedskvaliteter ved storbyer ofte være avgjørende for om byer kan betegnes som attraktive og konkurransedyktige. Richard Florida (2002) har på sin side valgt å rette oppmerksomheten på betydningen av stedskvaliteter eller som han selv betegner det for "people climate" framfor "business climate". Førstnevnte kvalitet vil si gode steder for kreative mennesker å bo og arbeide, som en svært viktig faktor for å få vekst i kunnskapsbaserte næringer i et område. "Business climate" vektlegger derimot konsentrasjonen av kunnskapsbasert næringsliv i storbyer, som legger en hovedvekt på gunstige næringsmiljøer. Forklaringen på konsentrasjonen av kunnskapsbasert næringsliv i storbyer forklares da med at slike områder tilbyr en rekke fordeler for bedrifter i kunnskapsnæringene. I tillegg til disse forholdene hevder Florida, må vi ta utgangspunkt i de tre velkjente T-er: teknologi, talent og toleranse.

3.2.1 Konseptuell modell

På basis av litteraturgjennomgangen har Oxford Research utformet en konseptuell modell knyttet til hvilke forhold en vellykket storbyutvikling består av og hvordan den kan analyseres. Vi har først og fremst valgt å konsentrere oss omkring det urbane næringsliv, - ikke fordi vi anser dette for å være viktigst, men ut fra dialog med referansegruppen for prosjektet.

Modellen kan forøvrig brukes til å drøfte alle sider ved en storbyutvikling.

Kilde: Oxford Research

Oxford Research har valgt å skille mellom *nødvendige, men ikke tilstrekkelige ressurser* (basisressurser i det fysiske bymiljø) og faktorer som utgjør en forskjell – *de unike betingelser* (oppgradering av lokale ressurser og utviklingsevner). Blant de nødvendige, men ikke tilstrekkelige ressursene, finner vi primært fire faktorer som er med på å skape en attraktiv by. Disse blir gjennomgått i mer detalj i kapittel 4.

Blant faktorene som utgjør en forskjell vil vi komme til å ta oss av ulike institusjoner som har en viss grad av betydning for kunnskapsutvikling, innovasjon og samarbeid. Noe forenklet kan vi si at dette omfatter to hovedelementer. For det første vektlegges egenskaper ved ”[...] *selve nærings- og kunnskapsmiljøet*” (NIBR-notat 2005 (119):9). Det andre hovedelementet viser til ”*evnen til å utvikle kompetanse – og innovasjonsgivende nettverk og samarbeid i regionen og eksternt*” (2005 (119):9). I kapittel 5 vil vi komme til å kommentere disse elementene ytterligere og hva vi har valgt å inkludere.

Vi vil samtidig understreke at det ikke er noe klart skille mellom hvilke faktorer som er nødvendige, men ikke tilstrekkelige betingelser for å oppnå suksessfull storbyutvikling, og hvilke faktorer som er unike betingelser. Det er imidlertid mulig å kombinere ulike nødvendige ressurser på forskjellige måter slik at de i større eller mindre grad går over til å bli betingelser som *virkelig* bidrar til å utgjøre en forskjell (unike betingelser). Dette skyldes at disse er mer verdifulle, sjeldnere, vanskelige å kopiere og vanskeligere å skaffe på et markedet (Barney, 1991).

Et annet forhold som det er viktig å være klar over i forhold til modellen er at det ikke finnes en enhetlig definisjon på hva som er en vellykket storbyutvikling og hvilke kriterier som skal inngå i en slik sammenheng. I det videre vil vi kun presentere noen utvalgte forhold og faktorer som kan bidra til suksess. Hva som betraktes som en vellykket utvikling avhenger imidlertid av den enkeltes preferanser og vektleggingen av forholdet mellom en mest mulig effektiv bruk av samfunnets ressurser og fordeling av disse. Hva de fleste enes om er at disse to er gjensidig avhengige av hverandre i en viss grad, men i praksis er en uenig om blandingsforholdet mellom dem. Noen vil legge større vekt på å oppnå en størst mulig verdiskapning, mens andre vil

legge mer vekt på at verdiskapningen som skjer innenfor en fordelingsmessig ramme som er akseptabelt for dem. Dette innebærer med andre ord at de er tilbøyelige til å fokusere mer på omfordeling av samfunnets ressurser og på betydningen av et offentlig tjenestetilbud for å skape en vellykket samfunnsutvikling. Sagt med andre ord innebærer dette en sterkere vektlegging av "people climate" i forhold til "business climate", men "people climate" sett som et middel for å oppnå utvikling av et kunnskapsbasert næringsliv.

Kapittel 4. Nødvendige ressurser

I dette kapitlet vil vi se nærmere på studier som er gjort av ressurser som er nødvendige, men ikke tilstrekkelige faktorer for å skape en vellykket storbyutvikling. Et utall søk i ulike vitenskapelige søkemotorer og hjemmesider, viser at det er gjort et stort antall arbeid på dette feltet utover et bredt spekter av faglige tilnæringer og områder. Det er dermed ikke mulig å gi en detaljert oversikt over dem. Som en konsekvens har vi derfor valgt å fokusere på tre arbeider som forsøker å summere opp mye av det som har blitt gjort. Disse er:

- Europakommisjonen – byers attraktivitet
- OECD - karakteristika ved suksessfulle byer
- Oxford Research – regional utvikling

En utfordring ved disse studiene er at de ulike faktorene i stor grad behandles enkeltvis. Dette skyldes flere forhold, men først og fremst at slike mer holistiske modeller er svært komplekse og vanskelig å operasjonalisere og teste ut. Dette innebærer at det i liten grad er mulig å si noe om hvilke faktorer som har størst betydning i forhold til å skape en vellykket storbyutvikling.

Et annet moment som det er viktig å være klar over, og som er nevnt tidligere, er at det ikke er noe definitivt skille mellom hvilke ressurser som kan betraktes som nødvendige og hvilke som er unike og virkelig utgjør en forskjell. I praksis er det slik at ulike kombinasjoner av nødvendige ressurser gjør dem mer unike og vanskeligere å kopiere. Dette gjør at de beveger de seg i retning av å bli faktorer som i større grad utgjør en forskjell. Denne betydningen av samspillet mellom ulike ressurser understrekes også gjennom følgende sitat fra Byrådsleder Erling Lae sin redegjørelse for Oslos tilstand i 2005:

”Jeg spurte en av våre gründere bak ett av flaggskipene innenfor Oslos næringsliv hva kommunen kunne gjøre for å bidra til at flere ønsket å komme hit for å arbeide eller etablere seg her. Svaret var: Bedre kollektivtilbud og flere barnehageplasser. Vi skal ikke glemme at gründeren og hjelpepleieren stort sett har de samme behovene.” (Pressemeling fra byrådet 25/1 2005, Oslo kommune)

4.1 Europakommisjonen – byers attraktivitet

Europakommisjonen har utarbeidet et ”commission staff working document ” som ser på byers bidrag til å skape vekst og arbeidsplasser. Formålet med dette arbeidet er å utforme en politikk som bidrar til å forbedre konkurransevnen i ulike regioner og ”løfte fram” de regionene som skårer dårlig slik at de kommer nærmere nivået til de andre. Byene blir ansett som motorer for å lykkes med dette.

Europeiske byer tiltrekker seg investeringer og arbeidskraft gjennom å tilby solide økonomiske muligheter og en høy livskvalitet for innbyggerne. I følge Europakommisjonen kan ulike byer gjennomføre en rekke tiltak for å forbedre sin attraktivitet. Det finnes imidlertid ingen ”kokebok oppskrift” knyttet til hvordan dette kan gjøres. Utfordringene varierer imidlertid fra by til by. I noen byer er utfordringene knyttet til

rask befolkningsvekst og manglende kapasitet i de offentlige servicetilbudet, mens andre sliter med befolkningsnedgang, arbeidsledighet og generell lav livskvalitet. I følge Europakommisjonen er det likevel sik at det er fire forhold som trenger spesiell oppmerksomhet med tanke på å skape en attraktiv by som tiltrekker seg både investeringer og kvalifisert arbeidskraft. Disse er:

- Transport, tilgjengelighet og mobilitet
- Tilgang til tjenester og andre goder
- Natur og det fysiske miljø
- Den kulturelle sektor

I det videre vil vi se kort på hver av disse. Omtalen av de enkelte punktene bygger på Europakommisjonen sitt ” staff working document ” (Commission of the European Communities, 2006). Vi vil understreke at de ulike hovedelementene nevnt over er nærmere operasjonalisert i EUs Urban Audit hvilket er en sammenligning mellom 258 ulike byer i Europa knyttet til både de nevnte og andre kriterier. En nærmere omtale av dette kan finnes på www.urbanaudit.org.

4.1.1 Transport, logistikk og tilgjengelighet

Transport er en nøkkelfaktor i forhold til attraktivitet. Tilgjengelighet til andre byer i nærheten samt mer fjerntliggende steder, er vesentlig i forhold til å skape markedsadgang. Det er også viktig å legge til rette for et mest mulig forurensningsfritt, billig og effektivt transportsystem innad i byen og dens arbeidsmarkedsregionen. Dette bidrar både til en effektiv økonomi og til å forbedre livskvaliteten til innbyggerne i området.

Kvaliteten på de europeiske byenes interne transportsystem og eksterne transportforbindelser varierer i stor grad. Når det gjelder det eksterne transportforbindelser, er noen byer viktige knutepunkter, mens andre er vanskelige å nå både i kraft av deres beliggenhet og deres infrastruktur. Et godt infrastrukturtilbud er imidlertid ikke kun byenes ansvar. Både regionene og det nasjonale nivå har et sterkt ansvar for å bidra. For eksempel har både Dublin, Stockholm og Helsinki fått en sentral rolle i den globale økonomien, til tross for deres relativt perifere beliggenhet.

Utfordringene knyttet til mobilitet innad i byer henger tett sammen med dens størrelse. Store byer har større avstander og større trafikkvolum, noe som oftere gir dem større utfordringer. Europakommisjonen påpeker likevel noen utfordringer som gjelder de fleste byer som har køproblemer. Køer og kapasitetsproblemer slår ut i form av både mer forurensning, flere ulykker og større helseproblemer. Mange byer forsøker å redusere disse negative konsekvensene ved å tilby et godt offentlig transporttilbud og en bedre styring og planlegging av trafikken. Her er integrerte transportplaner sentralt. Et annet tiltak er å legge bedre til rette for syklende og gående.

Europakommisjonen understreker at et godt planlagt og effektivt transportsystem er en viktig faktor når det gjelder bedrifter lokalisingsvalg. Et effektivt transportsystem gjør det mulig å få til lokalisingsbeslutninger som er i tråd med en balansert og harmonisk utvikling i byene. Ved utformingen av transportsystemet er det også viktig å ta sosiale hensyn. Det er en sterk sammenheng mellom mobilitet og sosial og økonomisk inkludering. Dette innebærer at det er essensielt å tilby alle samfunnslag et alternativ til privatbilen. Dette gjelder spesielt for forflytningshemmede, eldre og unge.

4.1.2 Tilgang til tjenester

Et velfungerende og rimelig tilbud knyttet til helsetjenester, ulike sosiale tjenester, utdanning, handel og offentlig administrasjon er viktige i forhold til byens konkurransedyktighet, bedrifters lokaliseringsbeslutninger og innbyggernes livskvalitet. Uavhengig av hvor vidt disse tilbys av det offentlige, privat sektor eller frivillige organisasjoner, gjør de byene mer attraktive og levelige. Helsetjenester, spesielt forebyggende, er særlig viktige. Disse forbedrer helsen til innbyggerne samt øker arbeidsevnen deres. Europakommisjonen påpeker at tilbudet knyttet til barnehager og barnepass er av stor betydning for arbeidstilbudet, spesielt for kvinner.

Tjenestetilbudet kan ikke ses uavhengig av den demografiske fordelingen og fordelingsmessige spørsmål. Dette er særlig viktig etter hvert som eldre utgjør en større relativ andel av befolkningen. Eldre har særlige behov i forhold til jevnlig tilgang på helsetjenester og andre tjenester. Den reduserte mobiliteten til de eldre, gjør at en i større grad må vurdere å tilby tjenestene lokalt eller i deres hjem.

Noen tjenester opererer på et nabolagsnivå, mens andre igjen dekker et stort område fra et sted. "Dårligere" stilte nabolag får ofte ikke del i disse tjenestene uavhengig av hvordan de er lokalisert. Det er flere grunner til dette. For det første er ofte tjenestetilbudet mindre utbredt i slike områder. For det andre er det ofte slik at innbyggerne i disse områdene i mindre grad er i stand til å oppsøke tilbudet dersom det kun finnes i andre bydeler. Dette skyldes blant annet mangel på transportalternativer og ulike sosiale forhold.

En ukonvensjonell og innovativ måte å løse dette problemet på er i følge Europakommisjonen å satse på en generell opprustning og forskjøning av bydelen. Dette vil relativt raskt skape et bredere tjenestetilbud, redusere isolasjonen og forbedre det inntrykket som resten av byen har av bydelen.

For å forbedre effektiviteten til ulike offentlige tjenester og promotere ulike innovative løsninger, spesielt nettbasert tilgang til ulike offentlige tjenester, legger Europakommisjonen vekt på at det er nødvendig å i større grad ta i bruk informasjonsteknologi.

4.1.3 Natur og det fysiske miljø

Europakommisjonen påpeker at folk ønsker å leve og jobbe i en by som har en distinkt identitet. Dette gjelder både i forhold til det naturlige og fysiske miljøet. Innbyggerne ønsker både ren luft, hyggelige offentlige rom, grønne lunger og en attraktiv og bærekraftig arkitektur som de kan være stolt av. I forhold til å tiltrekke seg velkvalifisert arbeidskraft utenfra og bedrifter som står for en høy verdiskaping, kan investeringer i ulike miljøkvaliteter ses på som en langsiktig investering som kan gi god uttelling.

Byenes miljømessige kvaliteter kan påvirkes negativt av flere forhold relatert til areal- og byplanlegging. Dette gjelder for det første i forhold til en ukontrollert spredning av byen ut i de mer landlig pregede områdene av dens omland ("urban sprawl"). Det andre forhold som har negativ betydning er flukt av innbyggere og bedrifter fra bysentrum til forstedene. Dette skyldes blant annet økte transportbehov og større press på ulike arters naturlige habitat. For å motvirke disse to forholdene, er en avhengig av å ha en bevisst og koordinert politikk både på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå.

Dårlig luftkvalitet er noe som bekymrer mange i storbyer. Et stort antall byer har et partikkelnivå i lufta som ligger over tillatte grenseverdier. Luftforurensingen skyldes primært to hovedkilder; biltrafikk og oppvarming av hjem. Mange byer har satt i gang tiltak for å redusere bilrelatert forurensing og få midler til å bygge ut kollektivtrafikken (for eksempel via veiprisning). Dette vil også kunne gi redusert støy.

Byene har en stor oppgave i å forbedre energieffektiviteten i urbane områder. En slik innsats vil være nyttig både for borgere og næringslivet i og med at det vil gi både reduserte kostnader og reduserte utslipp av drivhusgasser. Lokale myndigheter kan spille en viktig rolle når det gjelder å få til energieffektivisering knyttet til oppvarming og få til større bruk av fornybare energikilder. Hvis det offentlige går foran her, vil det kunne dra med seg andre.

4.1.4 Kultur

Europakommisjonen legger vekt på at kultur og relaterte anliggender er en svært viktig del av byenes kompetanse. En langsiktig kulturell visjon kan være et sentralt element i en bys planer for økonomisk og sosial utvikling. Kulturfasiliteter og kulturaktiviteter bør derfor være en del av en integrert tilnærming i forhold til både byplanlegging og regenerering av områder som har behov.

Som med miljø spiller kultur en viktig rolle i forhold til en bys attraktivitet. Spesielt er det slik at et aktivt og diversifisert kulturtilbud, et bredt vitenskapelig miljø og tilgang på universiteter og høyskoler, er viktige lokaliseringsfaktorer når det gjelder å tiltrekke seg høyt utdannet arbeidskraft og kreative næringer, som er i tråd med tankegangen til Richard Florida referert foran. Kulturområdet har også stor betydning for den lokale stoltheten og identiteten. En bys image over for omverden er også i stor grad avhengig av aktiviteten på kulturfronten.

En bys høyskoler og universiteter har stor betydning i forhold til å skape en merkevare av byen. Det kan utgjøre ett konkurransefortrinn for byen som kan brukes i forhold til å tiltrekke seg investeringer. En satsing på kultur kan også ha andre motiver. En kultursatting kan bidra til å omforme en bys image og være et viktig verktøy for å skape økt forståelse mellom mennesker fra ulike kulturelle grupper.

4.2 OECD - karakteristika ved suksessfulle byer

I to ulike arbeider har OECD sett nærmere på hva som karakteriserer en vellykket byutvikling (OECD, 2000; OECD, 2007). OECD gjør et hovedpoeng ut av at en må finne en fornuftig balanse mellom en politikk som legger til rette for et konkurransedyktig næringsliv og en politikk som fremmer sosial utjevning og byer som er gode å bo i (OECD, 2000). Dette er en svært utfordrende oppgave i praksis. Det innebærer blant annet at politikerne må foreta en avveining mellom utvikling og omfordeling, mellom internasjonale målsetninger og lokale oppgaver. OECD understreker at sosial utjevning og et konkurransedyktig næringsliv ikke er noe som står i et motsetningsforhold til hverandre, men snarere noe som understøtter hverandre (OECD, 2007).

Markedskreftene alene kan ikke sikre at byens målsetninger nås (OECD, 2000). En byregions evne til å nå fram til konsensus om sine overordnede styringsprinsipper er viktig med tanke på å få til en god miks mellom miljømessige, sosiale og økonomiske forhold. Forsøk på å forbedre disse styringsprinsippene og å spille en mer aktiv strategisk rolle i forhold til utvikling av byen, har ført til at en snakker om "entreprenø-

rielle byer” (OECD, 2000). En entreprenøriell by er en proaktiv by som jobber for å mobilisere et bredt spekter av ressurser med tanke på å understøtte byens utviklingsstrategi. For at en by skal kunne karakteriseres som entreprenøriell, må den i følge OECD ha mer snarere mer enn mindre av følgende karakteristika (OECD, 2000):

Diversifisert næringsliv. Byen må ha et diversifisert næringsliv både knyttet til industri- og servicenæringer. Dette er spesielt viktig i næringer med høy verdiskaping og i næringer relatert til eksport og importsubstitusjon. Byer som har et diversifisert næringsliv har større sjanser for å lykkes med omstillinger i en nedgangskonjunktur (OECD, 2007). Slike byer er også mindre sårbare over for den internasjonale konkurransen.

En velutdannet og velkvalifisert befolkning. Å ha en velutdannet og velkvalifisert befolkning blir stadig viktigere ettersom økonomien blir mer kunnskapsintensiv i mange næringer. Den humane kapitalen må kunne arbeide effektivt i disse næringene. I en nylig gjennomført OECD-studie ble en velutdannet og velkvalifisert befolkning rangert som den viktigste enkeltfaktoren med tanke på å lykkes av representanter fra næringslivet (OECD, 2007).

Et godt miljø. Byer er ikke bare til for å jobbe i, men skal også være gode å bo i. En konkurransedyktig by trenger økonomiske, sosiale, miljømessige og kulturelle forhold som bidrar til å tiltrekke seg og beholde en mobil arbeidskraft. Slike ”myke” effekter blir stadig viktigere. Når enkeltindivider og familier skal velge hvor de ønsker å bo, er vurderinger knyttet til livskvalitet en viktig faktor (OECD, 2007). Livskvalitet er igjen relatert til et bredt spekter av forhold. Byen må ha et god fysisk miljø i byen, en interessant arkitektur, et godt botilbud og bredde i kulturtilbudet. Disse bør fortrinnsvis kombineres på en måte som er særegen for byen.

Gode kommunikasjoner. Gode kommunikasjoner innebærer flere ting. For det første må det være gode fysiske kommunikasjoner. Dette gjelder veier, flyplasser, jernbane og elektroniske kommunikasjoner. Disse er sentrale i forhold til å få til en effektiv flyt av varer og personer (OECD, 2007). Det andre som er sentralt er at kommunikasjon er en del av en kulturell prosess og i stor grad et spørsmål om holdninger. Dette innebærer at byer trenger en utenrikspolitisk- og en internasjonal strategi. De må bestemme seg for hvilke markeder som de ønsker å spille en rolle innenfor. I denne sammenhengen er nettverksarbeid sentralt.

I tillegg til disse faktorene framhever OECD også at **nettverk, institusjonell og strategisk kapasitet** samt **produkt- og tjenesteinnovasjoner** er viktige i forhold til byers konkurranseevne (OECD, 2007). Kunnskapsbaserte næringer spiller en nøkkelrolle her. Disse bidrar til både innovasjoner, men også til utvikling av en høy levestandard. OECD legger vekt på at den overordnede styringen av byens innovasjonssystem kan utgjøre en forskjell i forhold til hvilke økonomiske resultater som oppnås. Elementer fra slik styringssystem kan være overførbart fra konkurransedyktige til mindre konkurransedyktige byer.

4.3 Oxford Research – regional utvikling

Regional utvikling og storbyutvikling har tradisjonelt sett handlet om vekst. De tradisjonelle vekstindikatorer fokuserer kun på en del av de områdene som har betydning når en skal se på byers - og regioners utviklingspotensial. Stort sett er det slik at det som relaterer seg til arbeidslivet har blitt tatt hensyn til, mens det som dreier seg

om den overordnede velferden har blitt utelatt. En slik tilnærming blir for smal i forhold til å identifisere kriterier for en vellykket storbyutvikling.

Oxford Research har tidligere utviklet en bredere tilnærming som kan belyse forskjeller og likheter mellom kommuner og regioner ut fra et regionalt utviklingsperspektiv (Mahncke og Schou, 2007). Denne inneholder flere typer indikatorer enn bare vekst. Utenom næringsutvikling handler regional utvikling både om miljø, bosetting, offentlig service, utdanning og fritidsbaserte faktorer som friluftsliv, kultur og opplevelser. Arbeidet tar således utgangspunkt i en forestilling om hva som i større grad blir regionens og byens oppgave i framtiden, nemlig *å skape rammen om det gode liv*.

Oxford Research fokuserer derfor på fire områder: vekst, bosetting, fritid/læring og offentlig sektor. Tesen er at en ikke kan tenke vekst eller regional utvikling uten å ta hensyn til et relativt bredt spekter av ulike forhold som karakteriserer kommuner og regioner. Oversikten rommer derfor en lang rekke av indikatorer som har betydning for det enkelte menneskets livskvalitet. Dette er blant annet boligforhold, idrettsfasiliteter, opplevelser, utdanning, helseforhold, lag- og foreningsliv mv. Dette omtales i detalj og operasjonaliseres i Mahncke og Schou (2007).

I figuren på neste side gis det en kort oversikt over noen aspekter som har betydning for regional utvikling. Samlet sett gir de fire fokusområdene (vekst, bosetting, service og kultur) og deres innbyrdes avhengighetsforhold en bred og dekkende ramme for å forstå et områdes utviklingspotensial.

Faktorer som har betydning for regional utvikling	
Vekst <ul style="list-style-type: none"> • Menneskelige ressurser • Innovasjon • Entreprenørskap • Ny teknologi 	Bosetting <ul style="list-style-type: none"> • Boligkvalitet • Trygghet • Natur • Infrastruktur
Service <ul style="list-style-type: none"> • Offentlige nøkkeltall • Sysselsetting • Helse • Offentlige servicetilbud 	Kultur <ul style="list-style-type: none"> • Utdanning • Foreningsliv • Kultur • Opplevelser

Kilde: Oxford Research

4.4 Andre arbeider

Det internasjonale konsulentselskapet Mercer har også gjennomført en kartlegging av flere av de faktorene som er beskrevet ovenfor. Gjennom Mercers studie har en forsøkt å undersøke levestandarden i en rekke byer i verden. Dette innebærer at en ikke har tatt utgangspunkt i livskvalitet/velferd, men basert seg på mer objektive kriterier. Studien gir imidlertid i liten grad noen nye perspektiver sett i forhold til de som allerede er gjennomgått. For å lykkes understreker Mercer at det må være en viss stabili-

tet i det politiske, sosiale og økonomiske miljøet. I tillegg legges det vekt på at det må være et godt helse- og utdanningstilbud til innbyggerne samt et godt tilbud av både private/offentlige varer og tjenester. Andre forhold som har betydning for levestandarden er bredden i boligtilbudte og det fysiske miljøet. En mer detaljert beskrivelse av Mercers arbeid kan finnes på: www.mercer.com.

IRIS har sett spesielt på hva hvilke forhold som har betydning for storbyers evne til verdiskaping (Blomgren, Gjelsvik og Holmen, 2007). Basert på nyere vekstteori identifiserer en flere faktorer som har betydning, men også her er det slik at disse i stor grad er belyst gjennom de arbeidene som det er referert til over. Vi vil derfor kun kort beskrive hovedfunnene fra studien her. IRIS-rapporten viser blant annet at tilgangen på folk med høyere utdanning og andelen personer som er sysselsatte i kunnskapsnæringer spiller inn i forhold til verdiskapingen. Det samme gjør nyskapingsevne og en god infrastruktur i bred forstand. I tillegg er det også viktig at en har en konkurransedyktig kommunal sektor og gode levevilkår for innbyggerne både knyttet til boliger og bredde i kulturtilbudet.

4.5 Oppsummering

I dette kapittelet har vi sett nærmere på ulike studier av nødvendige, men ikke tilstrekkelige ressurser for å skape en vellykket storbyutvikling. De ulike studiene viser at det er relativt stor enighet om disse faktorene. Europakommisjonen sitt arbeid gir et fyllestgjørende bilde. De ressursene som framheves av Kommisjonen er transport, tilgjengelighet og mobilitet, tilgang til tjenester og andre goder, natur og det fysiske miljø og den kulturelle sektor. OECD på sin side gjør et hovedpoeng ut av at en må finne en fornuftig balanse mellom en politikk som legger til rette for et konkurransedyktig næringsliv og en politikk som fremmer sosial utjevning og byer som er gode og bo i. I tillegg peker blant annet OECD på at det å ha en velutdannet og velkvalifisert befolkning blir stadig viktigere ettersom økonomien blir mer kunnskapsintensiv. Oxford Researchs tilnærming inneholder mange av de samme forholdene som hos OECD. Som i OECDs arbeider anses ”vekst” faktoren (næringsutvikling i bred forstand) som en nødvendig ressurs.

En generell svakhet ved de gjennomgåtte studiene er at de ulike faktorene i stor grad behandles enkeltvis. Dette innebærer at det i liten grad er mulig å si noe om hvilke faktorer som har størst betydning i forhold til å skape en vellykket storbyutvikling. Til tross for dette gir studiene allikevel et godt innblikk i hvilke forhold som er nødvendige for å skape en attraktiv by og tiltrekke seg kompetent arbeidskraft.

Kapittel 5. Unike betingelser

Dette kapitlet er ment å gi en kortfattet oversikt over ulike elementer som i stor grad bidrar til å utgjøre en forskjell i forhold til å skape en vellykket byutvikling. Dette er en svært omfattende oppgave, og mange forskere har arbeidet med feltet, noe som blant annet illustreres gjennom European Urban Knowledge Network sin hjemmeside³. Vi har for øvrig bestemt oss for å fokusere på *næringsutvikling* og *innovasjon* i storbyer som overordnet ramme for det videre arbeidet.

For det første har vi valgt å vektlegge egenskaper ved "[...] *selve nærings- og kunnskapsmiljøet*" (NIBR-notat 2005:119:9). Dette innebærer i korte trekk etablerte tradisjons- og kulturkvaliteter i det eksisterende byrom samt en kontinuerlig, dynamisk oppgradering av det nåværende byrom. Det andre hovedelementet viser til "*evnen til å utvikle kompetanse – og innovasjonsgivende nettverk og samarbeid i regionen og eks-tern*"(2005:119:9). Vi vil i det følgende konsentrere oss om å se nærmere på noen utvalgte unike betingelser knyttet til det sistnevnte hovedelementet.

- Innovasjon
- Entreprenørskap
- Relatert variasjon
- Nettverk
- Governance

5.1 Innovasjon

Drivkraften i all næringsutvikling, - enten det er i en liten by eller en større by som Bergen, er simpelthen ønsket om å lykkes økonomisk. Middelet som ofte brukes i denne sammenheng omtaler vi ofte som *innovasjon*, eller som Reve & Jacobsen (2001:69) uttrykker det; "*evnen til å sette sammen kjente elementer på nye måter*". Geografisk samlokalisering av næringsvirksomhet kan i mange tilfeller bidra til å fremme disse innovative aktivitetene, - især de små, stegvise innovasjonene. Selv om disse endringene er forholdsvis små og kan ha liten betydning hver for seg, så kan de likevel samlet sett være svært viktige for videre produktdesign og produktivitetsvekst. Men i en stadig mer globalisert verdensøkonomi er det imidlertid tvilsomt om mindre, stegvise innovasjoner er tilstrekkelig for å sikre den nødvendige, langsiktige konkurransestyrken for bedrifter og næringsmiljøer (Isaksen 1997).

Tidligere så en på innovasjon som noe som startet med vitenskap og forskning som i neste fase ble overtatt av ingeniører i en produksjonsavdeling. Til slutt avsluttet man med markedsavdelingen som solgte det nye produktet. Den lineære innovasjonsmodellen var med andre ord karakterisert av spesialisering og atskillelse, og lite toveis kommunikasjon mellom de to typene aktiviteter (Isaksen, 1997). Forståelsen av dette fenomenet gav opphavet til den mer anerkjente "livssyklusmodellen", som kan brukes på både produkter og bedrifter, og på mange måter representerer en forenkling av virkeligheten. Den alternative innovasjonsmodellen (den interaktive innovasjonsmodellen) tar utgangspunkt i kritikken av den lineære modellen, og åpner opp for en

³ <http://www.eukn.org/eukn/themes/index.html>

mer interaktiv versjon. I denne modellen hevder man at alle deler av et foretak medvirker i innovasjonsprosessen, og at foretak samhandler med andre foretak. Denne form for "kollektiv entreprenørskap" spiller derfor en større rolle i en interaktiv innovasjonsmodell enn i en lineær.

Innovasjon er altså et resultat av kompleks og interaktiv samhandling mellom flere aktører som er bærere av ulik kompetanse. Dette forutsetter i følge Reve og Jacobsen (2001:70) en form for læring "*som ikke er asymmetrisk ved at kunnskapspersoner lærer opp elever*". Læringen, hevder de, "*må være symmetrisk ved at alle involverte lærer sammen. Dermed vokser hele tiden den samlede kompetansen i innovasjonsteamet*" (2001:70), der kreativitet og sosial kapital anses for å være viktige ingredienser i dagliglivet. Å benytte seg av et entreprenørskapsperspektiv er derfor av stor relevans når en skal se på hva som kan bidra til eller ha betydning for å skape endringer. Dette, hevder Madsen (2007:93), "*kan også sies å være noe av bakgrunnen for det strategiske entreprenørskapet, hvor det forutsettes at bedriften ikke bare benytter ressursene, men også at den er entreprenøriell i betydningen av at den ser muligheter, driver forskning og handler proaktivt*".

5.2 Entreprenørskap

Tradisjonelt har entreprenørskap vært relatert til næringslivet, men innen for dagens entreprenørskapsforskning er det mer vanlig med en bred og generell definisjon av fenomenet. Entreprenørskap er en dynamisk og sosial prosess der individer, alene eller sammen med andre, identifiserer muligheter og gjør noe med dem gjennom å omforme ideer til praktisk og målrettet aktivitet. Dette kan både være i en sosial, kulturell og økonomisk kontekst⁴ og i en ny eller etablert organisasjon. Entreprenører bidrar til utvikling gjennom at de spiller ulike roller. Entreprenører er risikotakere, innovatører, aktivt søkende etter nye muligheter og koordinatører av knappe ressurser på en mer effektiv måte.

Selv om det er enkeltindivider som ofte er de sterkeste drivkreftene, så er det i følge McGrath og Macmillan (2000) mulig å gjøre hele organisasjonen mer entreprenøriell. Dette har mye med organisasjonskultur å gjøre. Det må oppmuntres til å se etter nye muligheter i organisasjonen og å fremme disse. I denne sammenhengen er det viktig å understreke at mislykket forsøk på entreprenøriell aktivitet i organisasjonen kan gi verdifull læring. I tillegg til å oppmuntre til entreprenøriell tekning og handling er det dermed viktig å ivareta de personene som er villige til å eksponere seg og fremme nye ideer. Om de som mislykkes blir gjort til syndebukker, kan det lett skremme andre fra å fremme innovative ideer.

I litteraturen er det anerkjent at lederpraksis innenfor entreprenørskap kan behandles som en særegen strategisk orientering (Madsen, 2007:93). Dette dreier seg i korte trekk om holdningen til entreprenørskap på bedrifts- eller organisasjonsnivå. Det antas at dette kan ha betydning for bedriftens/organisasjonens utvikling og resultater i form av å oppdage muligheter som utnyttes til dens fordel. Dette er knyttet til organisasjonens entreprenørielle orientering, det vil si i hvilken grad organisasjonen oppmuntres til og tar risiko, innoverer og er proaktiv. Entreprenørskapsforskningen har vist at det er en positiv sammenheng mellom dette og hvilke resultater som oppnås, det vil si at de som skårer høyt i forhold til entreprenøriell orientering oppnår bedre resultater.

⁴ <http://www.ue.no/docs/nyheter/hia220206.ppt#274,5,Lysbilde> 5

Et moment som det er av stor betydning å være klar over i forbindelse med det å fremme entreprenørskap er betydning av erfaring. Entreprenørskapsforskningen viser at de som har lang og bred erfaring ("habitual entrepreneurs") i større grad lykkes enn de som ikke har det (Alsos, 2007). Dette skyldes i stor grad at de lærer underveis i prosessene, både av det som var bra og det som mislykkes. For kommunene innebærer dette at det er særlig viktig å legge til rette for en tett dialog med erfarne entreprenører; hvilke utfordringer de har og hvordan en kommune kan bidra for å løse disse. I denne sammenhengen vil vi understreke at det er om å gjøre at dialogen med entreprenørene som har erfaring ikke går på bekostning av å hjelpe de som er noviser. For at en skal få et tilsig i den førstnevnte gruppen, er en avhengig av at det kommer nye til. Kommunene må dermed gjøre et bevist valg i forhold til hvor mye ressurser som skal brukes på de entreprenørene som har erfaring og de som er "ferske".

5.3 Relatert variasjon

Den overordnede næringsstrukturen og relasjonene mellom næringene har betydning for hvilke resultater som oppnås i en by. En måte å forklare en vellykket storbyutvikling er knyttet til næringslivet og begrepsparet 'urbanisation economies' og 'localisation economies' (f.eks. Moseley, 1974). For hva kjennetegner egentlig næringslivet i storbyer? Det sist nevnte begrepet (localisation economies) betegner fordeler som bedrifter kan oppnå ved å være lokalisert i et område med andre bedrifter i samme bransje. Fordelene kan være knyttet til god tilgang på spesialisert arbeidskraft og spesialiserte underleveranser og servicetjenester. Videre kan bedrifter i et slikt område dra nytte av en infrastruktur tilpasset den dominerende næringen, deriblant videregående og muligens høyere utdanning rettet inn mot viktige lokale yrker.

Localisation economies finnes særlig på steder dominert av en eller flere tilgrensende næringer, som ofte kan være tilfelle i mindre byer. Urbanisation economies betegner derimot fordeler som bedrifter oppnår ved å være lokalisert i en by med et variert næringsliv, som ofte vil si byer av noe størrelse. Fordelene er her knyttet til variasjon. Snakker en om en stor by, finnes bedrifter i mange typer av næringer, flere utdannings- og forskningsinstitusjoner, mange kulturinstitusjoner og et stort arbeidsmarked. Det tilsier at mange typer spesialisert kompetanse finnes innen kort geografisk avstand og at det er stor tilgang på informasjon og ideer i store byer. Det har ledet til ideen om at store byer har spesielle egenskaper som fødested for nye bedrifter og spesielt bedrifter i nye næringer (Isaksen og Aslesen, 2001). Her er det samlet mye kunnskap som kan kobles sammen og gi opphav til nyskapende bedrifter.

Begrepet urbanisation economies har imidlertid blitt ytterligere nyansert gjennom å skille mellom *relatert* og *urelatert variasjon* (Frenken m. fl. 2007). Med det menes at store byer kan ha to hovedtyper av variasjon i næringslivet. Med relatert variasjon menes at næringslivet består av flere bransjer som benytter de samme innsatsfaktorene, som kunnskap, teknologi, råvarer, bearbeide varer og arbeidskraft. Relatert variasjon gir gode betingelser for spredning av informasjon og kunnskap mellom bedrifter og bransjer innenfor et geografisk område. Innovasjoner i en bransje (for eksempel ny produksjonsteknologi) kan spres til andre bransjer som benytter samme eller tilsvarende teknologi. Tanken er videre at innovasjonene spres raskest til andre relaterte bedrifter og bransjer som er lokalisert i det samme området. Det begrunnes med at kunnskap om for eksempel ny teknologi delvis er taus, i hvert fall for en periode. Kunnskapen er ikke publisert i tidsskrifter eller vist på messer, noe som gjør at en

oppnår fordeler med å være lokalisert i områder der mye ny kunnskap utvikles når det gjelder å få raskt tilgang til denne, for eksempel gjennom uformelle nettverk.

Relatert variasjon antas å stimulere sysselsettingsvekst nettopp gjennom spredning av kunnskap mellom ulike bransjer. Det framkommer også i en empirisk studie av utviklingen i nederlandske arbeidsmarkedsregioner mellom 1996 og 2002 (Frenken m. fl. 2007). Regioner kjennetegnet av høy relatert variasjon kjennetegnes også av sterk sysselsettingsvekst, og sammenhengen er statistisk signifikant. Studien konkluderer også med at det i statistisk sammenheng er relatert variasjon som forklarer veksten i regionene, ikke regionenes størrelse. Storbyer med høy relatert variasjon i næringslivet hadde i denne perioden raskere sysselsettingsvekst enn storbyer med mindre relatert variasjon.

Urelatert variasjon finnes når bransjer i en region ikke komplementerer hverandre. Fordelen med urelatert variasjon er at det beskytter regionen mot stor nedgang dersom en bransje opplever stort tap av arbeidsplasser på grunn av markedssvikt eller teknologiske endringer. Regionen har flere ben å stå på og nedgang i en bransje trenger ikke nødvendigvis å bety nedgang i resten av næringslivet. På den måten gir urelatert variasjon en sikkerhet mot store endringer i sysselsettingen. Ulempen er at urelatert variasjon heller ikke bidrar til stor spredning av vekstimpulser, slik tilfellet er for relatert variasjon. Med relatert variasjon står imidlertid regioner i fare for å få større svingninger i sysselsettingen siden både vekst og nedgang spres til større deler av næringslivet.

Relatert variasjon gir betydelig mottakerkapasitet for nye impulser og nye kunnskap utenfra. Nye ideer fanget opp i en bransje kan da spres og utvikles videre i andre bransjer i det samme området, som kan føre til hyppige, mindre innovasjoner. Det kan også lede til utvikling av nye, komplementære bransjer gjennom at kunnskap utnyttes på nye måter. Store byer kan ofte være preget av både relatert og urelatert variasjon, slik at de oppnår spredning av kunnskap mellom en del bransjer, men er samtidig skjermet for stor nedgang på grunn av svikt i en stor bransje.

5.3.1 Veien videre...

Så hva betyr en slik forståelse for lokal og regional næringspolitikk? En viktig oppgave kan være å stimulere til knoppskyting av nye bedrifter fra eksisterende bedrifter og kunnskapsmiljøer. Slik knoppskyting vil som regel skje innenfor tilgrensende teknologi- og markedsområder, og dermed lede til økt relatert variasjon. Et tilgrensende oppgave kan være å ta utgangspunkt i eksisterende styrker i næringslivet i et område og dermed bygge videre på det regionene allerede er sterk innenfor. En nærliggende konklusjon er derfor at regioner skal satse på å styrke og utvide eksisterende næringsmiljøer heller enn å prøve å få inn helt nye bransjer.

5.4 Nettverk

Elvane møtest, frå kvar sitt fjell.

Grip kvarandre i hendene.

Blandar sin song og sitt blod.

Held fram, einige sterkare,

Snåvar ikekje så lett i steinane:

Olav H. Hauge

Ut fra et nettverkssyn eksisterer alle bedrifter i en form for nettverk. Nettverket er i prinsippet uten grenser, og en bedrift kan samtidig være aktør i en rekke ulike typer nettverk, som for eksempel finansielle nettverk, leverandørnettverk eller kundenettverk.

5.4.1 Hva består et nettverk av?

Easton (1992) hevder at nettverk må studeres med basis i struktur, relasjoner, posisjoner og prosesser der nettverkets struktur blir til gjennom gjensidig avhengighet mellom aktørene. Organisering kan være forskjellig fra nettverk til nettverk, og graden av kontakt mellom aktørene varierer. Det er med andre ord relasjonene i nettverket som skaper og holder nettverket sammen. I nettverksteori er det vanlig å beskrive to hovedtyper relasjoner skriver Kippe (2006:40). Den ene skriver han, ”*er primærrelasjoner, som for eksempel vareleveranser, tjenesteproduksjon og pengestrømmer. Den andre er sekundær relasjoner som for eksempel utveksling av informasjon, utvikling av felleskap og vennskap, tilrettelegging for og skaping av læring*” (Solem & Pettersen 2004).

Tijssen (1998) definerer på sin side et nettverk som: ”*an evolving dependency system based on resource relationships in which their systemic character is the outcome of interactions, processes, procedures and institutionalization*”. Et nettverk er altså, sett fra Tijssens side, et bevegelig eller foranderlig system mellom interagerende aktører, som er avhengige av hverandre i større eller mindre grad, og er åpent for og involverer alle aktørgruppene som er aktive på lokale arenaer i et samarbeid. Graden av integrasjon kan derfor oppfattes som en særlig dimensjon ved et nettverk ettersom det *kun* kan fungere på grunnlag av gjensidig tillit mellom deltakerne. Dersom dette eksisterer, kan alle aktørene i nettverket vinne på et samarbeid der de utveksler kontroll over ressursene. I en studie av lokale utviklingsnettverk i norske distriktskommuner, skriver Dahlen (2006), fant for eksempel Bukve (2001) at steder med tette nettverk mellom heterogene aktører hadde størst evne til å påvirke den lokale næringsutviklingen.

Til tross for den ikke-statiske natur, inneholder nettverk med andre ord en form for praksis som springer ut av prosesser, prosedyrer og utveksling som har betydning for de aktiviteter, som finner sted i nettverket. I aktivitetene anvendes ressurser som f.eks. viten og informasjon, og det er blant annet gjennom nettverkets aktiviteter at dets effekter skapes. Et relatert og særdeles vesentlig karaktertrekk ved nettverk, er tilstedeværelse av relasjoner mellom nettverkets aktører. Det er gjennom disse relasjoner, at de enkelte aktører tilegner seg viten og informasjon, og det er blant annet også gjennom disse relasjoner at nettverket oppnår sine effekter eller realiserer sine målsetninger.

Tradisjonelt sett arbeides det med to overordnede typer av nettverk; uformelle og formelle nettverk. Mellom disse to ytterpunktene finnes det et kontinuum av forskjellige grader av nettverkets formalisering. I denne sammenhengen er det viktig å nevne

at nettverkets effektivitet og målrealisering ikke nødvendigvis er avhengig av formaliseringsgraden. Uformelle nettverk kan være like så effektive som formelle. Derimot er dets effekter avhengig av dels dets aktører, dels den måte som nettverket er organisert på samt dets aktiviteter. Det vil si at man via utvelgelse av antall og type av aktører samt gjennom dets organisatoriske oppbygning kan påvirke nettverkets effekter. Ytterligere er et nettverk å betrakte som et åpent system, bestående av relasjoner av forskjellig styrke, karakter og varighet. Dette innebærer at nettverk også inneholder en viss uforutsigbarhet ettersom det er åpent og dermed mottakelig for nye og uventede input. Men nettopp denne åpenhet er også et av nettverkets styrker. Det er gjennom nye relasjoner og input som gode ideer skapes og utvikling finner sted. Anvendelse av nettverk handler således om å bringe aktører med interesse for byen sammen.

Men viktigst av alt, er at nettverkene i seg selv gir muligheter for at kommunen får løst nye (og kanskje også noen annerledes) oppgaver, og ikke minst at den får løst oppgaver på nye måter. Nettverkene samler innflytelse og initiativ, samtidig som de er fleksible, skriver Fimreite (2006:41)⁶. Men, fortsetter hun, ” [...] fordi kommunen har et folkevalgt mandat i bunn og skal ivareta fellesskapets og ikke bare utvalgte aktørers interesser, må nettverkene styres”. Sagt med andre ord, betyr dette å få alle kommunens politikere og deres assistenter som er aktive til en hver tid til å spille sammen (Kickert m.fl. 1997)⁷, samt å sikre at nettverkene ”introdueres til den tidligere omtalte demokratiske logikk, og lever opp til demokratiske kriterier som åpenhet, synliggjøring av ansvar og til sist ansvarsføring” (Fimreite, 2006:42). I litteraturen omtales dette som ”nettverksdirigenter”. Dette er dessverre noe som tar tid å utvikle og implementere. Mange byer legger derfor vekt på å utvikle visjoner, lederskap, og partnerskap for å påvirke den langsiktige utviklingen.

⁶ Fimreite, A. L. (2006). Governance i norske storbyer. I: Sluttrapport fra forskningsprogrammet Byutvikling – drivkrefter og planleggingsutfordringer. Norges Forskningsråd.

⁷ Kickert, Walter J. M., Erik-Hans Klijn og Joop. F. M Koppenjan. 1997b. “Kap. 10: Managing Networks in the Public Sector: Findings and Reflections” i Kickert, Walter J. M., Erik-Hans Klijn og Joop F. M. Koppenjan (red.) *Managing Complex Networks. Strategies for the Public Sector*. Sage Publications, London

5.5 Governance –den nye lokalsamfunnsutvikling?

[...] the term "government" is no longer appropriate to describe the way populations and territories are organized and administrated. In a world where the participation of business and civil society is increasingly the norm, the term "governance" better defines the process by which citizens collectively solve their problems and meet society's needs, using "government" as the instrument (OECD Observer. October 2000)

Markedet, sivilsamfunnet, aktører på andre nivåer innenfor det offentlige, media eller pressgrupper legger alle føringer på de beslutninger som tas, skriver Fimreite (2006:41) i sluttrapporten fra forskningsprogrammet "Byutvikling – drivkrefter og planleggingsutfordringer". "Når denne typen aktører ikke bare legger føringer, men slippes inn i systemet, og på ulike måter deltar i styringen sammen med de politiske institusjonene, etableres det som litteraturen omtaler som *governance*" (Fimreite, 2006:41). Governance kan ses på som en type strategi for å løse byens oppgaver i den interurbane konkurransen (Leitner og Sheppard 1998).

5.5.1 Begrepsavklaring og teoretisk forståelse

Den tradisjonelle definisjonen av governance har lenge vært "*the act or process of governing*" (Johnston m.fl. 2000). Denne kan sies å kjennetegnes av at de tradisjonelle styringsvirkemidlene i offentlig sektor som hierarkisk kontroll, myndighetsutøvelse, planlegging og regelstyring er videreutviklet eller erstattet. I følge Gitlestad (2006:19) har det offentlige som organisasjon blitt mer fragmentert fordi strukturene er blitt mer utflattet, eller nettverksbaserte. From og Sitter (2002) hevder på sin side at styringen blitt mer fleksibel, problem og målorientert og finner sted på flere nivåer parallelt. Som et resultat av dette dannes det stadig flere nye organisasjoner og samarbeidingsformer ettersom grensene mellom det offentlige og private er blitt mindre klare enn tidligere. Den svenske statsviteren Jon Pierre forstår governance på en noe mer overordnet plan der han hevder at governance kan forstås som "*the process through which local political institutions implement their programmes in concert with civil society actors and interests, and within which these actors and interests gain (potential) influence over urban politics*" (Pierre 1998:5).

Dahlen (2006) introduserer oss for to ulike hovedbruksmåter av begrepet governance. Den første bruksmåten av governance refererer til "*organisasjonenes natur og blir definert som involveringen av en rekke institusjoner og aktører i produksjonen av politiske resultater*" (2006:31) Dette inkluderer ikke-offentlige organisasjoner, halv-offentlige organisasjoner, private selskap, interessegrupper, sosiale bevegelser og sist men ikke minst de statlige institusjonene som tradisjonelt har vært en formell del av et styre. Av denne grunn kan man trygt hevde at governance vil fungere som et bredere begrep enn government, ettersom termen utgjør en av flere komponenter. Mens government representerer en hierarkisk oppbygd styringsform, som er basert på en idealprosess hvor en gruppe aktører er gitt autoritet til å styre på vegne av en annen gruppe (Fimreite, Medalen og Aars 2005), består governance av en bred koalisjon av krefter (Harvey 1989).

Den andre bruksmåten governance kan brukes om er selve forholdet mellom organisasjonene og refererer til en spesiell form for samordning (Johnston m.fl. 2000). På lik linje med Dahlen (2006), velger imidlertid også Oxford Research å forstå og benytte begrepet governance som en organisering der det offentlige inngår som en av

flere komponentene sammen med offentlige og/eller ikke-offentlige samfunnsaktører for å samarbeide om å løse kommunale og større regionale oppgaver.

5.5.2 Bruk av governance

Til tross for alle disse definisjonene, er det dessverre ingen konkret og enhetlig governance modell eller teori som kan forklare eller beskrive hvordan en skal gå frem med governance i norske storbyer. Det vil si, hvordan, hvorfor eller hva slags beslutninger som bør tas i ulike sammenhenger, eller hvordan governance kan utgjøre en forskjell i dagens samfunn. Bradford (2004:13) påpeker noe av det samme problemet;

"It is evident that the creative cities agenda and new forms of cultural planning require collaboration among government departments, across levels of government, and among government, the private sector and community organizations. Less obvious are the mechanisms and processes needed for such multi-level, multipartite decision making"

Uten å tillegge denne konteksten en determinerende kraft i forhold til styreform og dermed implisitt påstå at det er en "functional fit" mellom kontekst og form, synes imidlertid overgangen å invitere til større åpenhet og kreativitet blant aktørene (Healey, 2004, Smidt-Jensen, 2007). Som en konsekvens har vi opplevd et større fokus enn tidligere på de såkalt "nye" kollaborative styringsformene og på hvordan governance i seg selv kan bidra til sosial og økonomisk kreativitet, hvilken rolle kultur har for byens utvikling, vekst og livskvalitet.

Selv om det ikke finnes noen enhetlig modell eller teori, er det noen forhold som det er enighet om. OECD (2006:2) legger vekt på at "*the governance structure of each large city must be tailored to its specific situation and national context*" for å løse mer av byens oppgaver i den interurbane konkurransen. Dette innebærer erstatning av et "top-down" drevet system med en mer inkluderende og deltakende form for governance. OECD påpeker dessuten at jo raskere en "*tackle the task of improving metropolitan governance in an organized, rather than piecemeal fashion, the greater will be their chances of success*" (Observer OECD, 2000:2). Ett velillustrert eksempel på dette er nettopp norske kommuners aktive bruk av andre enn offentlige aktører i planprosesser eller utbygging.

Den store utfordringen for styringssystemet er derfor at andre former for styringslogikk enn den demokratiske, som blant annet er basert på ansvarsutkrivelse, på likhetsprinsipp, rettferdighetsprinsipp og rettssikkerhet, slippes inn i systemet. (Fimreite, 2006:41). Parallelt med denne ligger en annen stor utfordring, nemlig det å produsere hva OECD Observer omtaler som "*[...] appropriate forms of governance which optimize the potential of a given urban region*" (2000:2) ettersom grensen mellom privat og offentlig er mer flytende enn noen gang. Avgjørende i en slik sammenheng er følgende om disse politiske retningslinjene er fleksible nok til å tilpasse seg fremtidige økonomiske og sosiale endringer i et raskt tempo, eller foreta holdningsendringer til governance kulturen.

5.6 Oppsummering

En måte å forklare en vellykket storbyutvikling vil være å fokusere på urbant næringsliv. I dette kapitlet har vi forsøkt å gi en kortfattet oversikt over ulike elementer som i stor grad bidrar til å utgjøre en forskjell i forhold til dette. Innenfor denne rammen har vi valgt å fokusere på følgende ulike elementer: relatert variasjon, governance, nettverk, innovasjon og entreprenørskap.

Som illustrert, kan alle disse fem faktorene bidra i ulik grad i det urbane næringsliv. Imidlertid har vi ikke sett på integrasjonen eller interaksjonen disse i mellom. I praksis vil de være gjensidig avhengige av hverandre, men det vil allikevel være vanskelig å påvise en sammenheng.

Kapittel 6. Konklusjon

I denne litteraturstudien har vi forsøkt å gi oppdragsgiver en kortfattet oversikt over ulike suksesskriterier for storbyutvikling i en europeisk kontekst. Det vil si, hva som er storbyens rolle og hvordan utvikling i det moderne samfunn kan beskrives og sist men ikke minst, hva som gjør at en storbyutvikling kan betegnes som mer vellykket enn andre. Litteraturstudien viser imidlertid at det ikke finnes en enhetlig definisjon på hva som er en vellykket storbyutvikling og hvilke kriterier som skal inngå i en slik sammenheng. Hva som betraktes som en vellykket utvikling avhenger av den enkeltes preferanser og vektleggingen av forholdet mellom en mest mulig effektiv bruk av samfunnets ressurser og fordeling av disse. Hva de fleste enes om er at disse to er gjensidig avhengige av hverandre i en viss grad, men man er uenig om blandingsforholdet mellom dem. Noen vil legge større vekt på å oppnå en størst mulig verdiskapning, mens andre vil legge mer vekt på at verdiskapningen som skjer innenfor en fordelingsmessig ramme som er akseptabel for dem. Dette innebærer med andre ord at de er tilbøyelige til å fokusere mer på omfordeling av samfunnets ressurser og på betydningen av et offentlig tjenestetilbud for å skape en vellykket samfunnsutvikling. Med andre ord: en sterkere vektlegging av ”people climate” i forhold til ”business climate”.

Oxford Research har i denne anledning valgt å fokusere på de såkalte nødvendige, men ikke tilstrekkelige faktorer for å skape en vellykket storbyutvikling samt faktorer som utgjør en forskjell (de unike betingelsene) i forhold til å skape økt velferd. De nødvendige ressursene dreier seg i stor grad om basisressurser i det fysiske bymiljø, mens de unike betingelser er knyttet til oppgradering av lokale ressurser i bred forstand, endrings- og andre utviklingsevner. For sistnevnte betingelse, valgte vi først og fremst å fokusere på en næringslivsrettet tilnærming.

De ulike studiene vi har beskrevet viser at det er relativt stor enighet om de *nødvendige faktorene*. Europakommisjonen sitt arbeid gir et fyllestgjørende bilde, og fremhever ressurser som transport, tilgjengelighet og mobilitet, tilgang til tjenester og andre goder, natur og det fysiske miljø og den kulturelle sektor. I tillegg peker OECD på at det å ha en velutdannet og velkvalifisert befolkning blir stadig viktigere ettersom økonomien blir mer kunnskapsintensiv. Dersom en ser på de *unike betingelsene* og oversikten over de ulike elementene som i stor grad bidrar til å utgjøre en forskjell (herunder relatert variasjon, governance, nettverk, innovasjon og entreprenørskap) kan en si at alle disse fem faktorene bidrar i ulik grad i det urbane næringsliv.

En generell svakhet ved de gjennomgåtte studiene er at de ulike faktorene i stor grad behandles enkeltvis. Dette innebærer at det i liten grad er mulig å si noe om hvilke faktorer som har størst betydning i forhold til å skape en vellykket storbyutvikling. Til tross for dette gir studiene allikevel et godt innblikk i hvilke forhold som er nødvendige for å skape en attraktiv by.

I praksis er det ikke noe klart skille mellom hvilke faktorer som er nødvendige, men ikke tilstrekkelige betingelser for å oppnå suksessfull storbyutvikling, og hvilke faktorer som er unike betingelser. Det er mulig å kombinere ulike nødvendige ressurser på forskjellige måter slik at de i større eller mindre grad går over til å bli betingelser som *virkelig* bidrar til å utgjøre en forskjell (unike betingelser). Dette skyldes at disse er mer verdifulle, sjeldnere, vanskelige å kopiere og vanskeligere å skaffe på et markedet

(Barney, 1991). Målet om å være en levende og framgangsrik by har derfor blitt en forutsetning for å lykkes i en dagens samfunnsutvikling basert på dets spesifikke ressurser og betingelser for å understøtte innovasjonsprosesser. Her gjelder det derfor at hver og en ser på sine lokale konkurransefortrinn og finner ut hvordan de kan fremstå som de mest attraktive og vellykkede på ”markedet”.

Referanser

- Alsos, G.A., 2007. *Portfolio entrepreneurship – general and farm contexts*. PhD dissertation number 9 – 2007, Bodø Graduate School of Business.
- Andersen, K. V., Hansen, H. K., Isaksen, A. og Raunio, M. (2007), Nordic City Regions in the Creative Class Debate. Putting the Creative Class Thesis to a Test. Kommer i *Economic Geography*.
- Barney, J. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of Management*, 17(1), 99-120.
- Blomgren, A, M. Gjelsvik og A.K. Holmen (2007). Verdiskapningsevnen i norske storbyregioner. *IRIS-rapport 32/2007*.
- Cairncross, F. (1998). *The death of distance: how the communications revolution will change our lives*. Orion Business Books, London.
- Commission of the European Communities (2007). *Cohesion policy and cities: the urban contribution to growth and jobs in regions*. Commission staff working document COM (2006) 385 final, Brussels.
- Dahlen, Rannveig (2006). *Det offentlig-private samarbeidet om Prosjekt Entreprenørskap på Øvre Romerike*. Masteroppgave i samfunnsgeografi februar 2006. Universitetet i Oslo.
- Dicken, P. (1998). *Transforming the world economy*. Paul Chapman, London.
- Easton, G. 1992. *Industrial Networks*. A Review, i *Industrial networks, - a new view of reality*, Routledge, London.
- Evans, G. (2001). *Cultural Planning. An urban renaissance?* Routledge, London
- Fimreite, A. L. (2006). Governance i norske storbyer. I: *Sluttrapport fra forskningsprogrammet Byutvikling – drivkrefter og planleggingsutfordringer*. Norges Forskningsråd.
- Fischer, M (1999): The Innovation Process and Network Activities of the Manufacturing Firms. In: Fischer, M et al. (Eds.): *Innovation, Networks and Localities*, pp. 11 - 27. Berlin: Springer
- Florida, R. (2002). *The Rise of the Creative Class...and how it's transforming work, leisure, community and everyday life*. Basic Books, New York
- Florida, R. (2005), *The Flight of the Creative Class*. Harper Business, New York.
- Frenken, K. m. fl. (2007), Related Variety, Unrelated Variety and Regional Economic Growth. *Regional Studies*, 41, 5: 685-697.
- From, J. og Sitter, N. (2002). Hva er governance? *Plan 6/2002*.
- Gitlestad, S. *Kampen omkring Cultiva*. Universitet i Oslo, Unipub.
- Greig, M.J. (2002). The End of Geography? Globalization, Communications, and Culture in the International System. *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 46. 225-243.
- Grimnes, O.K, J. Eliassen, L. Skovholt, K. Sprauten, O. Engelién, T. Linné Eriksen (2007). *Tidslinjer 1*. H. Aschehoug & Co. Oslo.
- Harvey, D. (1989). From managerialism to entrepreneurialism: the transformasjon in late capitalism. *Geografiske Annaler. Series B, Human Geography*. Almqvist & Wiksell International
- Hassink, R. (1996). *What distinguishes 'good' from 'bad' industrial agglomerations?* Paper til the fifth Dutch-German Seminar on Economic Geography, Mülheim 2-4 May.

- Healey, P. (2006) *Creativity and Urban Governance*. I Disp. Nr. 158.
<http://www.nsl.ethz.ch/index.php/content/view/full/96/>
- Isaksen, A. (1997). *Innovasjoner, næringsutvikling og regionalpolitikk*. Høyskoleforlaget, Kristiansand.
- Isaksen, A. (2005), Den kreative klassen og regional næringsutvikling i Norge. Arbeidsnotat 22 / 2005. NIFU STEP, Oslo.
- Isaksen, A. og Aslesen, H. W. (2007), Oslo: in what way an innovative city? *European Planning Studies*, 9, 7: 871-887.
- Johnston, Ronald J., Derek Gregory, Geraldine Pratt og Michael Watts (red.). 2000. *The Dictionary of Human Geography*. Blackwell Publishing, Oxford
- Kickert, Walter J. M., Erik-Hans Klijn og Joop. F. M. Koppenjan. 1997. "Kap. 10: Managing Networks in the Public Sector: Findings and Reflections" i Kickert, Walter J. M., Erik-Hans Klijn og Joop F. M. Koppenjan (red.) *Managing Complex Networks. Strategies for the Public Sector*. Sage Publications, London
- Kippe, R. (2006). *Innovasjon, samarbeid og lokalisering. En studie av moderniseringen av aluminiumsverket på Sunndalsøra*. Masteroppgave NTNU
- Krugman, P. (1997). *Pop Internationalism*. The MIT Press, Cambridge Massachusetts.
- Leitner, H. og Sheppard, E. (1998). *Ch. 14: Economic Uncertainty, Inter-Urban Competition and the Efficacy of Entrepreneurialism*. I: (Red) Hall, T & Hubbard, P. *The Entrepreneurial City. Geographies of Politics, Regime and Representation*. John Wiley & Sons Ltd. 1989.
- Madsen, E.L.(2007). *Utvikling av dynamiske kapabiliteter i små og mellomstore bedrifter*. PhD serie No.13. Høyskolen i Bodø.
- Mahncke, H. og S. Schou (2007). *Metodebog – den regionale utviklingsmodell*. Oxford Research, København.
- Manville, M. og Storper, M. (2006). Behaviour, Preferences and Cities: Urban Theory and Urban Resurgence. *Urban Studies*. Vol. 43, No. 8, 1247-1274, July 2006.
- Martin, R. & P. Sunley (2003). Deconstructing clusters: chaotic concepts or policy panacea? *Journal of Economic Geography*, Vol. 3. 5-35.
- Moseley, M. J. (1974), *Growth Centres in Spatial Planning*. Pergamum Press, Oxford.
- NIBR-notat 2006 (103):7. *Byenes attraktivitet – byutvikling som grunnlag for profilering og markedsføring*. NIBR.
- NIBR-notat 2005 (119):9. *Næringsmiljø og utvikling i Fredrikstadregionen. Søkehys på kultur og kreative næringer*. NIBR.
- Nystad, J.F. og H. Solerød (1997). *Samfunnsgeografi*. Gyldendal Norsk Forlag, Oslo.
- Ny Tid. 28.02.2003. *Den kreative klassen tar over*. <http://www.nytid.no/?sk=&id=786>
- OECD (2000). *The reform of metropolitan governance*. Policy Brief. OECD Observer.
- Pierre, Jon. 1998. "Kap 1: Public-Private Partnerships and Urban Governance: Introduction" i Pierre, Jon (red.) *Partnerships in Urban Governance. European and American Experiences*. Palgrave, New York
- Porter, M. E. (2001): "Regions and the New Economics of Competition", I Scott, A.J. (red.): *Global City-Regions. Trends, Theory, Policy*. Oxford University Press, s. 139-157.
- Porter, M.E. (1998). *On Competition*. Harvard Business School Press, Harvard
- Program for storbyrettet forskning. *Programnotat for 2004-2007*. Comitas AS, Oslo.
- Reve, T & Jakobsen, E.W. (2001), *Et verdiskapende Norge*, Oslo, Universitetsforlaget

- Sabel, C. (1989). Flexible specialization and the re-emergence of regional economies. *P. Hirst & J. Zeitlin (Eds). Reversing Industrial Decline: Industrial Structure and Policies in Britain and Her Competitors*. Berg Publishers, Oxford. 17-70.
- Sassen, S. (2000). *Cities in a world Economy*. Thousand Oaks, Calif.: Pine Forge Press.
- Scott, A.J et al. (2001). *Global City-Regions*. I Scott, A.J (red) *Global City-Regions. Trends, Theory, Policy*. Oxford University Press. Sassen, 2000:21.
- Solem, O., Pettersen, A. (2004) 'Industrielle nettverk: et alternativ til tradisjonell markeds-tenkning', i Dale, B., Karlsdottir, R., Strandhagen, O. (red.) *Bedrifter i Nettverk*, Trondheim, Tapir Akademisk Forlag
- Solerød, H. (2001). *Mennesker og ressurser*. Befolkningsutviklingen – utfordringer og muligheter. Gyldendal Norsk Forlag. Oslo.
- Sæter, O. og Ekne Ruud, M. (2005). *Byen som symbolsk rom. Bypolitikk, stedsdiskurser og gentrifisering i Gamle Oslo*. Norges byggforskningsinstitutt 2005.
- Vatne, E (red) (2005). *Storbyen i kunnskapsøkonomien. Arena for kunnskapsdeling og nyskaping*. Scandinavian Academic Press/Spartacus Forlag.
- Zukin, S.(1995). *The culture of cities*. Blackwell Publishing, Malden, MA, USA

VÅR KJERNEKOMPETANSE:

Oxford Research er et skandinavisk konsultantselskap som dokumenterer og utvikler kunnskap i analyser, evalueringer og utredninger slik at politiske og strategiske aktører kan få et bedre grunnlag for sine beslutninger. Oxford Research ble etablert i 1995 i København og har nå kontorer også i Norge (Kristiansand) og Sverige (Stockholm).

Denne rapporten har forsøkt å gi leseren en kortfattet oversikt over ulike suksesskriterier for storbyutvikling i en europeisk kontekst. Det vil si, hva som er storbyens rolle og hvordan utvikling i det moderne samfunn kan beskrives og sist men ikke minst, hva som gjør at en bestemt storbyutvikling kan betegnes som mer vellykket enn andre.

Oxford Research har valgt å fokusere på det vi kaller såkalte *nødvendige, men ikke tilstrekkelige faktorer* for å skape en vellykket storbyutvikling samt *faktorer som utgjør en forskjell (de unike betingelsene)* i forhold til å skape økt velferd. De nødvendige ressursene dreier seg i stor grad om basisressurser i det fysiske bymiljø, mens de unike betingelser er knyttet til oppgradering av lokale ressurser i bred forstand, endrings- og andre utviklingsevner.